

قانون آئین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی

باب اول- کلیات

فصل اول- تشکیل و افتتاح مجلس

مبحث اول- تشکیل و افتتاح مجلس اول- تشکیل مجلس

ماده ۱- محل مجلس شورای اسلامی ایران محل تشکیل اولین مجلس خبرگان است که قانون اساسی ایران در آن به تصویب رسیده است و هیچ‌محل دیگری برای تشکیل جلسات عمومی رسمیت ندارد مگر باتصویب دوسوم نمایندگان حاضر در مجلس.

تبصره- در مواقع اضطراری که اجتماع و تشکیل جلسات در محل رسمی ممکن نباشد، محل جدید تشکیل جلسات باید رسماً از طرف هیأت‌رئیس به اطلاع نمایندگان برسد.

دوم- افتتاح مجلس

ماده ۲- نخستین جلسه هر دوره مجلس شورای اسلامی طبق اصل شصت و پنجم (۶۵) قانون اساسی با حضور حداقل دوسوم مجموع نمایندگان رسمیت می‌یابد. در آغاز جلسه آیات (۳۵) تا (۴۲) سوره شوری تلاوت می‌شود. پس از قرائت پیام مقام معظم رهبری مراسم سوگند انجام و در پایان جلسه، نمایندگان به منظور بزرگداشت بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران حضرت امام خمینی (ره) و شهیدان انقلاب اسلامی و ادای احترام و تجدید عهد با آنان در مرقد مطهر آن حضرت و بهشت زهرا حضور خواهند یافت.

سوم- تشریفات سوگند

ماده ۳- نمایندگان حاضر در مجلس طبق اصل شصت و هفتم (۶۷) قانون اساسی سوگند یاد می‌کنند. متن سوگند نامه توسط رئیس قرائت می‌شود و نمایندگان به حالت اجتماع در حال قیام آن را تکرار و پس از انجام مراسم تحلیف، سوگندنامه را امضاء می‌کنند.

نمایندگان اقلیت‌های دینی این سوگند را با ذکر کتاب آسمانی خود یاد خواهند کرد.

نمایندگانی که در جلسه نخست شرکت ندارند باید در اولین جلسه رسمی که حضور پیدا می‌کنند سوگند را بجا آورند و ذیل سوگندنامه را امضاء کنند.

چهارم- جایگاهها

ماده ۴- جایگاه نمایندگان، پس از ارائه اعتبارنامه نمایندگان به مجلس به حکم قرعه تعیین می‌شود و در دفتر مخصوص ثبت خواهد شد. قرعه‌کشی هر شش ماه یکمرتبه تجدید می‌شود. نمایندگانی که در قرعه قبل در قسمت جلو مجلس بوده‌اند به حکم قرعه در قسمت دوم مجلس استقرار خواهند یافت. در دو ردیف اول رئیس جمهور، معاونان و مشاوران او، اعضای شورای نگهبان و هیأت وزیران و معاونان امور مجلس و دیگر افراد مجاز طبق این آیین‌نامه خواهند نشست و افراد مذکور به‌یچوجه مجاز به نشستن در صندلی نمایندگان و یا تردد در محل استقرار نمایندگان نمی‌باشند.

ماده ۵- خبرنگاران و تماشاچیان با داشتن کارت مخصوص همان جلسه و نیز مامورین انتظامات مجلس در محل‌های مخصوص، حق حضور خواهند داشت و باید در تمام مدت جلسه ساکت باشند و از هرگونه بی‌نظمی خودداری کنند. در غیراین صورت با دستور رئیس، تالار جلسه را ترک می‌نمایند. در صورتی که عمل آنان مستوجب

تعقیبات کیفری بشود فرد خاطی بارعایت مقررات توسط مامورین انتظامات مجلس توقیف و به مراجع صالحه تسلیم خواهد شد.

تبصره ۱- هریک از نمایندگان می‌تواند در هر جلسه برای حداکثر سه نفر که به آنها اعتماد دارد، درخواست صدور کارت ورود به محل تماشاچیان را بنماید. انتظامات مجلس موظف به صدور کارت برای آنان می‌باشد. تبصره ۲- سازمان اداری مجلس، با رعایت موازین تعیین شده از طرف هیأت رئیسه، برای خبرنگاران جرائد داخلی که طبق قانون مطبوعات اجازه انتشار دارند و برای خبرنگاران خارجی با معرفی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی کارت موقت غیرقابل انتقال صادر می‌نماید.

پنجم- انتظام مجلس

ماده ۶- حفظ انتظام و امنیت محوطه مجلس بعهده رئیس مجلس و در غیاب او به عهده نواب رئیس است. هیچ مقام و قوه‌ای بدون اجازه رئیس، حق مداخله در محوطه و امور مجلس را ندارد.

ماده ۷- رئیس جمهور و معاونان او، وزیران به اجتماع یا به انفراد حق شرکت در جلسات علنی مجلس را دارند و می‌توانند مشاوران خود را نیز همراه داشته باشند و رئیس قوه قضائیه برای شرکت در مراسم تحلیف رئیس جمهور در مجلس شرکت می‌کند و همچنین اعضای شورای نگهبان حق حضور در کلیه جلسات رسمی مجلس را دارند و چنانچه طرح یا لایحه‌ای با قید دو یا سه فوریت در دستور مجلس قرار گیرد اعضاء شورای نگهبان باید در آن جلسه شرکت نمایند.

تبصره ۱- در صورتی که مسئولین اجرایی یا قضائی از طرف رئیس مجلس برای دفاع و توضیح طرح و یا لایحه دعوت شده باشند، شرکت آنان در جلسات مربوط به آن طرح و لایحه بلامانع است.

تبصره ۲- رئیس و دادستان دیوان محاسبات و معاونان امور مجلس وزراء و سازمان برنامه و بودجه و آن عده از کارکنان و مستخدمین مجلس که حضور آنان در تالار جلسه ضروری باشد با اجازه هیأت رئیسه حق حضور در جلسات را دارند.

ماده ۸- حمل هر نوع اسلحه برای کسانی که وارد ساختمان اصلی مجلس می‌شوند مطلقاً ممنوع است.

مبحث دوم- تشکیلات قانونگذاری مجلس اول- هیأت‌های رئیسه مجلس الف- هیأت رئیسه سنی

ماده ۹- مسن‌ترین فرد از نمایندگان حاضر به‌عنوان رئیس سنی و فرد بعدی به‌عنوان نایب رئیس و دو نفر از جوانترین نمایندگان حاضر به سمت‌منشی معین می‌شوند و در جایگاه هیأت رئیسه قرار می‌گیرند. در صورت تساوی سن، هیأت رئیسه سنی با قید قرعه از بین مسن‌ترین و جوانترین نمایندگان حاضر تعیین خواهد شد.

اعلام هیأت رئیسه سنی با اداره کل قوانین مجلس است.

ماده ۱۰- وظایف هیأت رئیسه سنی، اداره جلسه افتتاحیه، انجام مراسم تحلیف، اقتراع شعب و اجرای انتخابات هیأت رئیسه موقت است.

ب- هیأت رئیسه موقت ماده ۱۱- انتخاب هیأت رئیسه موقت در دومین جلسه علنی مجلس انجام خواهد شد. ترکیب و طرز انتخاب آن مانند هیأت رئیسه دائم است، به‌جز اینکه اکثریت نسبی در انتخاب رئیس کافی خواهد بود. هیأت رئیسه موقت بلافاصله پس از انتخاب، با متن سوگندنامه هیأت رئیسه دائم مراسم تحلیف را بجای خواهد آورد.

ماده ۱۲- وظایف هیأت رئیسه موقت اداره جلسات مجلس تا زمان تأیید اعتبارنامه دوسوم نمایندگان و اجرای انتخابات هیأت رئیسه دائم و تمشیت امور اداری مجلس است.

ج- هیأت رئیسه دائم ماده ۱۳- پس از تصویب اعتبارنامه حداقل دوسوم مجموع نمایندگان، هیأت رئیسه موقت اقدام به انتخاب هیأت رئیسه دائم می‌کند، اعضای هیأت رئیسه دائم برای یکسال انتخاب می‌شوند. مبنای تجدید انتخابات سالیانه، سالروز انتخابات هیأت رئیسه قبلی بوده و در صورتی که با تعطیلات مصادف گردد در جلسه قبل از آن انجام می‌گردد و مسوولیت هیأت رئیسه جدید از سالروز انتخابات قبل تفویض خواهد گردید.

ماده ۱۴- هیأت رئیسه دائم مرکب از رئیس، دو نایب رئیس، شش منشی و سه کارپرداز می‌باشد.

ماده ۱۵- انتخاب رئیس در نوبت اول با اکثریت مطلق آراء نمایندگان صاحب رأی است و انتخاب نواب رئیس، منشی‌ها و کارپردازان هر کدام جداگانه و با اکثریت نسبی و رأی مخفی و با ورقه خواهد بود. در صورتی که در انتخاب رئیس در نوبت اول اکثریت مطلق حاصل نشود، در نوبت دوم اکثریت نسبی کافی خواهد بود.

تبصره ۱- چنانچه آراء برای رئیس، نواب رئیس، منشی‌ها، کارپردازان با یکدیگر برابر باشد، حسب مورد به قید قرعه تعیین می‌شوند.

تبصره ۲- در صورتی که فرد غایب در جلسه می‌توان رأی داد که قبل از تشکیل جلسه مربوط به انتخابات هیأت رئیسه، کتباً نامزدی خود را به اداره کل قوانین مجلس اعلام کرده باشد.

ماده ۱۶- قبل از اخذ رأی برای هیأت رئیسه، اسامی داوطلبان به ترتیب وصول به هیأت رئیسه بدون بحث در جلسه علنی اعلام خواهد شد.

ماده ۱۷- اعضاء هیأت رئیسه دائم، پس از انتخاب، در حضور نمایندگان به ترتیب زیر سوگند یاد میکنند و موظف به رعایت دقیق مفاد آن می‌باشند.

بسم الله الرحمن الرحيم «من به عنوان عضو هیأت رئیسه مجلس شورای اسلامی در برابر قرآن مجید به خداوند قادر متعال سوگند یاد می‌کنم که حداکثر توان خود را برای اجراء آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی با مراعات بی طرفی کامل در انجام وظایف بکارگیرم و از هرگونه اقدام مخالف آیین‌نامه اجتناب نمایم.» ماده ۱۸- نواب رئیس به ترتیب تعداد آراء به عنوان نایب رئیس اول و نایب رئیس دوم و در صورت تساوی آراء با قید قرعه انتخاب می‌شوند و در غیاب رئیس مجلس به ترتیب، وظایف و اختیارات او را برعهده خواهند داشت.

تبصره- رئیس مجلس می‌تواند حتی هنگام حضور خود، اداره جلسه رسمی را به ترتیب به عهده نواب رئیس بگذارد.

ماده ۱۹- اگر رئیس مجلس پیش از انقضای مدت از ریاست استعفاء دهد یا فوت شود نواب رئیس به ترتیب تقدم، جلسه را منعقد می‌سازند و متن استعفاء نامه را قرائت یا فوت را اعلام می‌دارند. در مورد فوت به احترام متوفی جلسه ختم می‌شود و در هر صورت در جلسه بعد نایب رئیس جلسه را تشکیل می‌دهد و رئیس جدید طبق آیین‌نامه داخلی مجلس انتخاب می‌شود.

در مورد استعفاء بعد از اعلام و قرائت متن استعفاء نامه در مجلس و استماع توضیحات رئیس مستعفی و مذاکراتی که نمایندگان لازم بدانند، چنانچه استعفاء پس گرفته نشود، انتخاب رئیس جدید در جلسه بعد به عمل می‌آید، حداکثر توضیحات رئیس و مذاکرات نمایندگان یکساعت خواهد بود.

تبصره ۱- در مورد فوت یا استعفاء سایر اعضای هیأت رئیسه نیز باید بدون تشریفات در جلسه بعد انتخاب فرد یا افراد جدید به عمل آید.

تبصره ۲- انتخاب رئیس و هریک از اعضای هیأت رئیسه جدید برای مدت باقیمانده از یکسال خواهد بود.
ماده ۲۰- هیچیک از اعضاء هیأت رئیسه مجلس نمی‌تواند به عضویت کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات مجلس انتخاب شود و در صورتی که هریک از اعضاء این کمیسیون به عضویت هیأت رئیسه انتخاب گردند از کمیسیون مستعفی شناخته شده و مطابق مراتب منظور در این آیین‌نامه نسبت به تعیین کمیسیون جدید اقدام خواهند نمود و همچنین نمی‌توانند به عنوان رئیس یا ممبر کمیسیون‌های مجلس انتخاب گردند و در صورتی که رئیس یا ممبر کمیسیون‌ها به عضویت هیأت رئیسه انتخاب گردند از سمت خود در کمیسیون مستعفی شناخته می‌شوند.

ماده ۲۱- وظایف و اختیارات رئیس مجلس عبارتند از:

۱- اداره جلسات مجلس به شرح مواد این آیین‌نامه.

۲- نظارت بر کلیه امور اداری، مالی، استخدامی و سازمانی مجلس.

۳- امضای کلیه احکام استخدامی براساس آیین‌نامه استخدامی کارکنان مجلس و سایر قوانین و مقررات.

۴- امضای کلیه نامه‌های مربوط به امور قانون‌گذاری و پارلمانی مجلس.

۵- حضور در نهادهای قانونی که رئیس مجلس عضو آنها است.

۶- ارائه گزارش کامل از تصمیمات و اقدامات هیأت رئیسه در رابطه با مسائل مختلف مربوط به مجلس و واحدهای تابعه آن هر سه ماه یکبار به نمایندگان.

۷- سایر موارد مذکور در قانون اساسی و دیگر مقررات.

ماده ۲۲- وظایف منشیان عبارتند از:

۱- مراقبت در ضبط و تحریر صورت مذاکرات و چاپ و توزیع آنها.

۲- قرائت طرحها و لوایح، پیشنهادها، نوشته‌ها و مطالبی که باید به اطلاع مجلس برسد.

۳- تنظیم پیشنهادهای واصله از طرف نمایندگان به ترتیب وصول با قید شماره.

۴- ترتیب اجازاتی که نمایندگان در جلسه برای نطق می‌خواهند، با رعایت حق تقدم و قید شماره ترتیب.

ماده ۲۳- وظایف و اختیارات هیأت رئیسه عبارتند از ۱- مسؤولیت کلیه امور اداری، مالی، استخدامی و سازمانی مجلس.

۲- تصویب بودجه پیشنهادی سالیانه مجلس و ارجاع آن به کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات مجلس جهت طی مراحل قانونی.

۳- مشارکت در تصویب حقوق مالی نمایندگان طبق این آیین‌نامه.

۴- انتظام و حفظ انضباط جلسات مجلس.

۵- نظارت بر انجام امور مربوط به گزارشها و چاپ و توزیع آنها.

۶- تهیه و تنظیم برنامه هفتگی مجلس.

۷- مسؤولیت و نظارت بر رعایت اوقات و مهلت‌های قانونی مذکور در این آیین‌نامه.

۸- دعوت از وزیران و مسؤولان اجرائی و قضائی به مجلس.

۹- اعلام مراتب رد اعتبارنامه یا استعفای نمایندگان به وزارت کشور.

۱۰- بررسی و حل و فصل مسائل و مشکلات کمیسیون‌ها و شعب.

۱۱- حفظ شأن و منزلت و اقتدار مجلس و دفاع از حقوق و جایگاه قانونی نمایندگان.

۱۲- نظارت بر عملکرد نمایندگان منتخب مجلس در هیأت‌ها و مجامع و شوراها و دریافت گزارش آنان.

تبصره- جلسات هیأت رئیسه با حضور حداقل دو سوم اعضا که رئیس یا یکی از نواب رئیس جزء آنان باشد رسمیت می‌یابد و مصوبات آن با رأی اکثریت مطلق عده حاضر معتبر خواهد بود.

د- مسؤلیت مشترک هیأت رئیسه در برابر مجلس ماده ۲۴- رئیس مجلس و سایر اعضای هیأت رئیسه در مورد انجام وظایف محوله در این آیین‌نامه در برابر مجلس مسؤلیت مشترک دارند.

ماده ۲۵- هرگاه نمایندگان به کیفیت اداره جلسات یا سایر امور مجلس و نحوه ایفای وظایف رئیس یا سایر اعضای هیأت رئیسه معترض باشند، می‌توانند طی تقاضای کتبی با امضای حداقل بیست و پنج نفر و یا به درخواست کمیسیون تدوین آیین‌نامه داخلی مجلس از هیأت رئیسه، تشکیل هیأت رسیدگی به اعتراضات، مرکب از رؤسای کمیسیون‌های تخصصی و هیأت رئیسه و اعضای کمیسیون تدوین آیین‌نامه داخلی مجلس را درخواست نمایند. هیأت رئیسه مکلف است ظرف مدت سه روز نسبت به تشکیل هیأت رسیدگی به اعتراضات، اقدام نماید. هیأت اخیر مکلف است ظرف ده روز با حضور سه نفر از منتخبین معترضین، به موضوع رسیدگی نماید. در صورتی که اکثریت اعضای هیأت رأی بر عدم صلاحیت فرد مورد اعتراض دادند عضویت وی در هیأت رئیسه تعلیق می‌گردد. گزارش هیأت در این باره در جلسه غیرعلنی مورد بررسی قرار می‌گیرد و در اولین جلسه علنی مجلس بدون بحث به رأی‌گیری گذاشته می‌شود. در صورت رد عدم صلاحیت، عضو مزبور به کار خود ادامه خواهد داد و در غیر این صورت از سمت خود مستعفی شناخته می‌شود و حق شرکت در انتخابات مجدد آن دوره را ندارد.

تبصره ۱- هیأت رسیدگی کننده به اعتراض، در ابتدای نخستین جلسه خود هیأت رئیسه‌ای را وفق مقررات مربوط به انتخاب هیأت رئیسه کمیسیون‌ها، انتخاب می‌نماید. جلسات هیأت با حضور سه چهارم اعضا رسمیت می‌یابد و مناط اعتبار تصمیمات آن، رأی اکثریت مطلق حاضرین می‌باشد.

تبصره ۲- نمایندگان معترض و اعضای مورد اعتراض هیأت رئیسه مجلس، حق رأی در جلسه هیأت رسیدگی کننده به اعتراضات را ندارند.

تبصره ۳- رسیدگی فوق مانع از انجام وظایف قانونی کمیسیون اصل نودم (۹۰) قانون اساسی نسبت به طرز کار مجلس نخواهد بود و نمایندگان می‌توانند از آن طریق نیز نسبت به عملکرد هیأت رئیسه نظارت و پیگیری نمایند.

دوم- شعب و کمیسیون‌ها الف- شعب ماده ۲۶- پس از انجام مراسم تحلیف، نمایندگان به حکم قرعه بطور مساوی به پانزده شعبه تقسیم می‌شوند و افراد باقیمانده به ترتیب از شعبه اول به بعد، یک یک به شعب افزوده می‌شوند. نمایندگان که بعداً سوگند یاد می‌کنند به حکم قرعه به عضویت شعبی که کسری دارند پذیرفته می‌شوند.

هر شعبه دارای یک رئیس، دو نایب رئیس، یک مخبر و دو منشی خواهد بود که جداگانه با رأی مخفی با ورقه و با اکثریت نسبی بیش از یک سوم کل اعضا شعبه، انتخاب می‌شوند و در صورت تساوی به حکم قرعه عمل خواهد شد.

نتیجه انتخابات با ذکر آراء طی گزارشی به وسیله مخبر به اطلاع مجلس می‌رسد. مناط اعتبار برای رسمیت جلسات شعب، حضور حداقل دو سوم اعضا می‌باشد و تصمیمات شعب، به جز در مورد انتخاب افراد، با اکثریت مطلق آراء عده حاضر خواهد بود.

ماده ۲۷- هر یک از شعب برای تمام دوره نمایندگی رسمیت دارند و وظایف و اختیارات آنها عبارتند از:

۱- رسیدگی به اعتبارنامه‌ها.

۲- تعیین اعضای کمیسیون تحقیق.

۳- تعیین اعضای کمیسیون تدوین آیین‌نامه داخلی مجلس.

۴- بررسی و تشخیص صلاحیت نامزدهای عضویت در کمیسیون‌های تخصصی مجلس.

ماده ۲۸- هر یک از شعب موظفند صورتجلسات خود را با قید اسامی حاضرین و غایبین و تأخیرکنندگان به وسیله دبیر شعبه تنظیم و تقدیم هیأت‌رئیس مجلس نمایند.

ب- کمیسیون‌ها ماده ۲۹- مجلس دارای کمیسیون‌های خاص شامل کمیسیون تحقیق، تدوین آیین‌نامه داخلی مجلس، اصل نودم (۹۰)، و کمیسیون‌های تخصصی با محدوده وظایف مشخص به شرح مواد این آیین‌نامه خواهد بود. تعداد اعضای کمیسیون تحقیق و کمیسیون تدوین آیین‌نامه داخلی مجلس هر کدام پانزده نفر و سایر کمیسیون‌های خاص و تخصصی بنا به تشخیص هیأت‌رئیس و رؤسای شعب دارای حداقل نوزده و حداکثر بیست و سه نفر عضو خواهند بود.

کمیسیون‌های خاص ۱- کمیسیون تحقیق ماده ۳۰- به منظور بررسی اعتبارنامه‌هایی که توسط شعب مورد تأیید قرار نگرفته و یا از سوی نمایندگان مورد اعتراض واقع شده است هر یک از شعب موظفند پس از تعیین هیأت‌رئیس خود، بلافاصله دو نفر از اعضای خود را که آگاهی بیشتری به مسائل حقوقی داشته و از صلاحیت لازم برخوردار باشند به عنوان اعضای اصلی و علی‌البدل کمیسیون تحقیق انتخاب نمایند و نتیجه را به هیأت‌رئیس گزارش تا در جلسه علنی قرائت گردد.

۲- کمیسیون تدوین آیین‌نامه داخلی مجلس ماده ۳۱- هر شعبه یک نفر دیگر از اعضای خود را که واجد صلاحیت باشد برای تشکیل کمیسیون تدوین آیین‌نامه داخلی مجلس معین و نتیجه را به مجلس گزارش خواهد کرد. این کمیسیون طرح‌های مربوط به مواد آیین‌نامه داخلی مجلس را رسیدگی کرده و نظر خود را به مجلس گزارش می‌نماید تا مطابق آیین‌نامه مورد بررسی قرار گیرد.

۳- کمیسیون اصل نودم (۹۰) قانون اساسی ماده ۳۲- به منظور اجرای اصل نودم (۹۰) قانون اساسی کمیسیونی بنام کمیسیون اصل نودم (۹۰) قانون اساسی تشکیل می‌گردد تا طبق قوانین مصوب مربوط به خود اداره و انجام وظیفه نماید.

۴- کمیسیون‌های تخصصی ماده ۳۳- هر یک از کمیسیون‌های تخصصی مجلس که مطابق این آیین‌نامه تشکیل می‌گردند در محدوده تخصصی خود دارای وظایف و اختیاراتی به شرح زیر می‌باشند:

۱- بررسی، اصلاح و تکمیل طرح‌ها و لوایح قانونی و ارائه گزارش به مجلس شورای اسلامی.

۲- رسیدگی به طرح‌های تحقیق و تفحص و انجام آن پس از تصویب مجلس شورای اسلامی.

۳- رسیدگی به لوایح بودجه سالیانه کل کشور.

۴- بررسی و اظهارنظر در مورد لوایح برنامه‌های توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور.

۵- بررسی چگونگی اجرا و نتایج حاصله از اجرای قوانین مصوب و تبصره‌ها در ردیف‌های برنامه‌های توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و بودجه‌های سالیانه کل کشور و تهیه گزارش و تقدیم آن به مجلس شورای اسلامی.

۶- کسب اطلاع از کم و کیف اداره امور کشور، دریافت و بررسی گزارشهای عملکردی و نظارتی از دستگاههای مختلف ذی ربط به نمایندگی از سوی مجلس شورای اسلامی و تهیه گزارش جامع سالیانه که دربرگیرنده مسیر تحولات و پیشرفت‌ها و عملکرد بخش‌های تخصصی کشور و گویای وضع اعمال حاکمیت و مدیریت در هر بخش باشد و ارائه آنها به مجلس شورای اسلامی.

این گزارش‌ها در دستور کار مجلس قرار گرفته و قرائت می‌گردد.

۷- بررسی و تصویب آزمایشی طرحها و لوایح و همچنین تصویب دائمی اساسنامه سازمانها، شرکتها و مؤسسات دولتی یا وابسته به دولت که طبق اصل هشتاد و پنجم (۸۵) قانون اساسی به آنها محول می‌گردد.

تبصره ۱- پاسخ دولت راجع به گزارشهای کمیسیون‌های تخصصی در دستور کار مجلس قرار گرفته و قرائت خواهد شد. پس از آن حسب درخواست کمیسیون‌های تخصصی، موضوع گزارشهای یاد شده جهت بررسی به کمیسیون اصل نودم (۹۰) ارسال و کمیسیون مذکور نتایج بررسی خود را به مجلس ارائه خواهد کرد.

تبصره ۲- کمیسیون‌های تخصصی مجلس می‌توانند به تعداد کافی مشاور ذیصلاح از طریق هیأت رئیسه به خدمت بگیرند.

ماده ۳۴- کمیسیون آموزش و تحقیقات برای انجام وظایف محوله در محدوده آموزش و پرورش عمومی، آموزش فنی و حرفه‌ای، آموزش عالی، تحقیقات و فن‌آوری، مطابق ضوابط این آیین‌نامه تشکیل می‌شود.

ماده ۳۵- کمیسیون اجتماعی برای انجام وظایف محوله در محدوده امور اداری و استخدامی، کار، اشتغال، روابط کار و تعاون مطابق ضوابط این آیین‌نامه تشکیل می‌شود.

ماده ۳۶- کمیسیون اقتصادی برای انجام وظایف محوله در محدوده اقتصاد و دارائی، بازرگانی داخلی، بازرگانی خارجی مطابق ضوابط این آیین‌نامه تشکیل می‌شود.

ماده ۳۷- کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی برای انجام وظایف محوله در محدوده سیاست و روابط خارجی، سیاست داخلی، شوراها، شهرداریها، اطلاعات و امنیت داخلی، دفاع و امنیت خارجی و ثبت احوال مطابق ضوابط این آیین‌نامه تشکیل می‌شود.

ماده ۳۸- کمیسیون انرژی برای انجام وظایف محوله در محدوده نفت، گاز، برق، سدها و نیروگاههای آبی و برقی، انرژی اتمی و انرژی‌های نو مطابق ضوابط این آیین‌نامه تشکیل می‌شود.

ماده ۳۹- کمیسیون برنامه و محاسبات برای انجام وظایف محوله در محدوده برنامه، بودجه، نظارت برنامه و بودجه و دیوان محاسبات و امور مالی مجلس و آمار و خدمات عمومی فنی مطابق ضوابط این آیین‌نامه تشکیل می‌شود.

تبصره- کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات علاوه بر انجام وظایف تخصصی در ماده (۳۳) و این ماده موظف است نسبت به امور زیر اقدام نماید:

۱- نظارت و مراقبت بر اجرای مقررات بودجه و امور مالی مجلس و نحوه هزینه کردن آن.

۲- رسیدگی به عملکرد بودجه سالیانه مجلس و ارائه گزارش آن حداکثر تا پایان شهریور ماه سال بعد. این گزارش جهت اطلاع نمایندگان چاپ می‌گردد.

۳- بازرسی و رسیدگی دقیق و نظارت در مورد کلیه اموال و اشیاء منقول و غیرمنقول مجلس شورای اسلامی و ارائه گزارش سالیانه جهت چاپ و توزیع بین نمایندگان.

ماده ۴۰- کمیسیون بهداشت و درمان برای انجام وظایف محوله در محدوده بهداشت، درمان، امداد، بهزیستی، تامین اجتماعی و بیمه‌های اجتماعی و هلال احمر مطابق ضوابط این آیین‌نامه تشکیل می‌شود.

ماده ۴۱- کمیسیون صنایع و معادن برای انجام وظایف محوله در محدوده صنایع، پست، مخابرات، معادن، پتروشیمی، صنایع هوافضا و ارتباطات مطابق ضوابط این آیین‌نامه تشکیل می‌شود.

ماده ۴۲- کمیسیون عمران برای انجام وظایف محوله در محدوده راه و ترابری، مسکن، عمران شهری و عمران روستایی مطابق ضوابط این آیین‌نامه تشکیل می‌شود.

ماده ۴۳- کمیسیون فرهنگی برای انجام وظایف محوله در محدوده فرهنگ و هنر، ارشاد و تبلیغات، صدا و سیما و ارتباطات جمعی، تربیت بدنی و جوانان و زنان و خانواده مطابق ضوابط این آیین‌نامه تشکیل می‌شود.

ماده ۴۴- کمیسیون قضائی و حقوقی برای انجام وظایف محوله در محدوده قضائی و حقوقی مطابق ضوابط این آیین‌نامه تشکیل می‌شود.

ماده ۴۵- کمیسیون کشاورزی، آب و منابع طبیعی برای انجام وظایف محوله در محدوده کشاورزی، منابع آب، دام و طیور، شیلات، محیط زیست و هواشناسی مطابق ضوابط این آیین‌نامه تشکیل می‌شود.

۵- مقررات مشترک کمیسیون‌ها ماده ۴۶- به منظور آشنایی نمایندگان با سوابق تحصیلی و کاری یکدیگر اداره کل قوانین موظف است قبل از تشکیل شعب برای تعیین اعضای کمیسیون‌ها، اسامی نمایندگان به همراه تحصیلات (مستند) و تجربه و سابقه عضویت در کمیسیون‌ها (در صورتی که سابقه نمایندگی داشته باشند) را تکثیر و در اختیار نمایندگان قرار دهد. تشخیص صلاحیت اعضاء هر شعبه برای عضویت در کمیسیون‌های مجلس براساس پیشنهاد نماینده و رأی اکثریت نسبی اعضاء شعبه خواهد بود. هر نماینده ملزم است برای عضویت در یک کمیسیون، حداقل دو کمیسیون را به ترتیب اول و دوم پیشنهاد دهد.

ماده ۴۷- هیأت رئیسه پس از دریافت گزارش بدوی شعب در باره نامزدهای کمیسیون‌های مجلس این گزارش را تکثیر و در میان نمایندگان توزیع می‌نماید. چهل و هشت ساعت پس از این توزیع، شعب مجدداً تشکیل جلسه می‌دهند و با توجه به گزارش منتشر شده و بررسی همه اولویتها، دوباره نامزدهای خود را برای هر کمیسیون انتخاب و به هیأت رئیسه گزارش می‌دهند. در صورتی که تعداد افراد معرفی شده از طرف شعب برای هر کمیسیون بیش از تعداد لازم باشد مجموع افراد معرفی شده برای هر کمیسیون با دعوت یکی از نواب رئیس تشکیل جلسه می‌دهند تا در مورد افراد مورد نیاز در کمیسیون به توافق برسند. در صورتی که توافق لازم به عمل نیاید افراد مورد نیاز هر کمیسیون در جلسه‌ای با دعوت یکی از نواب رئیس با حق رأی و شرکت روسای شعب با رعایت اولویتهایی مانند تخصص، تجربه و سابقه عضویت در آن کمیسیون و با رأی مخفی تعیین خواهند شد.

تبصره ۱- نمایندگان مذکور حق شرکت در جلسه فوق جهت دفاع از پیشنهاد خود را دارند اما رأی‌گیری بدون حضور آنان صورت می‌گیرد مفاد این تبصره شامل رؤسای شعب نیز می‌باشد.

تبصره ۲- بین افرادی که رأی مساوی آورده و احتساب آنان به عنوان عضو یک کمیسیون باعث افزایش سقف آن کمیسیون می‌شود قرعه‌کشی انجام می‌گیرد.

تبصره ۳- افرادی که طبق این ماده برای کمیسیون اول مورد نظر خود انتخاب نشوند در کمیسیون دوم مورد تقاضای خود، در صورتی که از متقاضیان اولویت درجه اول تکمیل نشده باشد، قرارداد خواهند شد. اگر در این مرحله نیز تعداد افراد بیش از تعداد مورد نیاز کمیسیون باشد مجدداً با رعایت اولویتهای فوق‌الذکر و با رأی اکثریت هیأت

رئیس و روسای شعب برای کمیسیون دوم انتخاب می‌شوند و کسانی که در این مرحله نیز برای کمیسیون دوم مورد تقاضای خود انتخاب نشوند به تشخیص اکثریت اعضای جلسه مشترک فوق‌الذکر برای یکی از کمیسیون‌های دیگر مجلس تعیین می‌گردند.

ماده ۴۸- هر یک از کمیسیون‌های تخصصی مجلس موظف است از میان اعضای خود کمیته و یا کمیته‌های فرعی متناسب با موضوعات مربوط تشکیل دهد. کمیته‌های فرعی دارای یک رئیس، یک نایب رئیس و یک منشی خواهند بود که توسط اعضای همان کمیته انتخاب می‌گردند. مصوبات کمیته‌های فرعی بعد از تصویب در کمیسیون رسمیت خواهد داشت.

ماده ۴۹- پس از انتخاب اعضای کمیسیون‌ها، هر کمیسیون به ریاست مسن‌ترین عضو و با حضور حداقل دو سوم اعضای خود منعقد و فوراً یک‌رئیس، دو نایب رئیس، یک مخبر و دو منشی با رأی مخفی با ورقه با اکثریت نسبی به مدت یکسال انتخاب می‌نماید.

تبصره- اداره کل قوانین موظف است در شروع کار هر دوره مجلس سوابق کاری و میزان تحصیلات اعضای هر کمیسیون را قبل از انتخاب هیأت‌رئیس آن کمیسیون در اختیار اعضای قرار دهد.

ماده ۵۰- مناط اعتبار برای رسمیت جلسه کمیسیون‌ها حضور حداقل دو سوم اعضای می‌باشد. مصوبات کمیسیون با اکثریت مطلق آراء عده حاضر خواهد بود.

ماده ۵۱- هر نماینده هر شش ماه می‌تواند پس از گذشت شش ماه از آغاز کار هر دوره مجلس از طریق هیأت‌رئیس تقاضای تغییر کمیسیون را بنماید. این تغییر و انتقال با موافقت اکثریت اعضای کمیسیون‌های ذی‌ربط انجام می‌پذیرد.

ماده ۵۲- هیأت‌رئیس مجلس حداقل یک نفر از کارشناسان با تجربه و مناسب مجلس را به‌عنوان دبیر در اختیار هر کمیسیون قرار می‌دهد تا نسبت به امور کارشناسی و اداری مربوطه از قبیل ارتباط با هیأت‌رئیس و ادارات مجلس و کمیسیون‌ها و تنظیم و توزیع مراسلات، ضبط مذاکرات، بایگانی اوراق و پرونده‌ها، تسریع جریان امور دفتری و تهیه صورتجلسات و سایر امور اداری اقدام نماید.

ماده ۵۳- گزارش عملکرد کمیسیون‌ها بایستی هر ماه یکبار به هیأت‌رئیس مجلس داده شود تا به نحو مقتضی به اطلاع نمایندگان برسد.

ماده ۵۴- در صورتی که نمایندگان از طرف کمیسیون برای ادای توضیح در زمینه سؤال و یا پیشنهاد خود دعوت شوند موظف به شرکت خواهند بود و عدم شرکت بدون عذر موجه به منزله انصراف از طرح سؤال و یا پیشنهاد خواهد بود.

ماده ۵۵- تمام اسناد و اوراق مربوط به اموری که باید در کمیسیون‌ها بررسی شود از طرف هیأت‌رئیس به آن کمیسیون ارجاع می‌شود. نمایندگان می‌توانند آن اسناد را ملاحظه کنند، اسناد مزبور نباید از کمیسیون خارج گردد. این اسناد به انضمام اسناد مذاکرات و اقدامات جاری کمیسیون در محل کمیسیون بایگانی و در پایان هر دوره به بایگانی مجلس منتقل می‌شود.

ماده ۵۶- پس از آنکه مجلس در باره طرح یا لایحه‌ای رأی نهایی داد، اسناد و اوراق و صورتجلسات مربوط به آن، در اداره کل قوانین مجلس بایگانی می‌شود.

۶- سایر مقررات ماده ۵۷- هر نماینده به جز رئیس مجلس، ملزم است عضویت یکی از کمیسیون‌های تخصصی را بپذیرد و در صورت تمایل می‌تواند در کمیسیون‌های دیگر مجلس، با حق اظهار نظر و بدون حق رأی شرکت کند. تبصره- عضویت در کمیسیون‌های تحقیق و تدوین آیین‌نامه داخلی مجلس مانع از عضویت در کمیسیون دیگر نخواهد بود.

۷- کمیسیون مشترک ماده ۵۸- در مورد طرحها و لوایحی که به تشخیص هیأت رئیسه به دو یا سه کمیسیون ارتباط اساسی داشته باشد، کمیسیون مشترک تشکیل می‌گردد، کمیسیون مزبور در انتخاب هیأت رئیسه و ارائه گزارش کار خود به مجلس مانند دیگر کمیسیون‌ها اقدام می‌نماید.

۸- کمیسیون ویژه ماده ۵۹- در مسائل مهم و استثنائی که برای کشور پیش می‌آید و در این خصوص تشکیل کمیسیون ویژه‌ای برای رسیدگی و تهیه گزارش ضرورت پیدا می‌کند، به پیشنهاد حداقل پانزده نفر از نمایندگان و تصویب مجلس، این کمیسیون تشکیل می‌شود. اعضای کمیسیون ویژه که هفت تا پانزده نفر بنا به نظر پیشنهاددهندگان خواهند بود، مستقیماً در جلسه علنی توسط نمایندگان با رأی مخفی و اکثریت نسبی انتخاب خواهند شد.

هیأت رئیسه کمیسیون ویژه همانند دیگر کمیسیون‌ها انتخاب خواهد شد.

مبحث سوم- تشکیلات اداری و پشتیبانی مجلس اول- امور اداری، مالی و خدماتی مجلس ماده ۶۰- کلیه امور اداری مجلس اعم از مالی، استخدامی، سازمانی، خدماتی و سایر امور اجرائی به عهده هیأت رئیسه است که بر طبق قوانین خاص مصوب مجلس توسط رئیس سازمان اداری تحت نظر رئیس مجلس اداره می‌شود.

تبصره- رئیس سازمان اداری به وسیله کارپردازان پیشنهاد و پس از تصویب هیأت رئیسه با ابلاغ رئیس مجلس تعیین می‌گردد.

ماده ۶۱- وظایف کارپردازان عبارتند از:

۱- تنظیم برنامه‌ها و سیاستهای مالی، استخدامی، خدماتی، تبلیغی و انتظامات مجلس و ارائه آن به رئیس مجلس جهت طی مراحل بعدی.

۲- نظارت بر عملکرد رئیس سازمان و نحوه اجرای مصوبات هیأت رئیسه.

۳- نظارت بر روند تهیه و پیشنهاد بودجه سالیانه مجلس و پیگیری مراحل بعدی آن.

۴- نظارت بر حفظ اداره و ثبت ابنیه و اموال و مؤسسات مجلس.

۵- نظارت بر عملکرد مرکز پژوهشها، مرکز اسناد، کتابخانه و موزه مجلس که طبق قوانین مربوط به خود تشکیل گردیده‌اند.

۶- پیگیری مشکلات نمایندگان و ارائه راه‌حل مناسب به هیأت رئیسه.

۷- نظارت بر سایر امور اداری و مالی و خدماتی مجلس.

ماده ۶۲- سازمان اداری مجلس همه ساله بودجه سال بعد مجلس را در مهلت قانونی تهیه و پس از طی مراحل اظهار نظر و تصویب هیأت رئیسه و کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات مجلس شورای اسلامی از طریق رئیس مجلس جهت طی مراحل قانونی برای دولت ارسال می‌دارد.

ماده ۶۳ - به منظور برقراری امکان ملاقات و ارتباط مردم با نمایندگان در مرکز و حوزه‌های انتخابیه، هیأت رئیسه مجلس شورای اسلامی موظف است با استفاده از ساختمان‌ها و امکانات موجود و اعتبارات مصوب، زمینه رابطه مردم با نمایندگان را فراهم سازد.

مبحث چهارم - حضور اعضای قوه مجریه و شورای نگهبان در مجلس ماده ۶۴ - در صورتی که نمایندگان لازم بدانند بنا به پیشنهاد رئیس مجلس و یا پانزده نفر از نمایندگان و تصویب مجلس شورای اسلامی، وزراء مکلف به حضور در مجلس می‌باشند و هرگاه تقاضا کنند و مطلبی داشته باشند، مطالب آنان استماع می‌شود.

فصل دوم - نمایندگان مبحث اول - رسیدگی به اعتبارنامه نمایندگان ماده ۶۵ - شعب به موجب جدول حوزه‌های انتخابی مجلس شورای اسلامی که براساس حروف الفبا از طرف اداره کل قوانین مجلس با نظارت هیأت رئیسه تنظیم و توزیع می‌شود، رسیدگی به اعتبارنامه‌ها را شروع و نسبت به مدارکی که در شورای نگهبان مورد رسیدگی قرار نگرفته و یا پس از رسیدگی شورای نگهبان بدست آمده است اتخاذ تصمیم خواهد نمود و گزارش تصویب یا رد آن را از طریق هیأت رئیسه به مجلس تقدیم می‌دارند. هر شعبه برای تسریع در کار می‌تواند یک یا چند شعبه فرعی تعیین کند که اعضای آن با قید قرعه از بین متخین آن شعبه تعیین می‌شوند، ولی رسیدگی نهایی در شعبه اصلی به عمل می‌آید و گزارش آن توسط مخبر شعبه طبق دستور جلسه به مجلس داده خواهد شد و در صورت غیبت مخبر و همچنین در صورتی که مخبر شعبه در جلسه باشد، لیکن نخواهد درباره اعتبارنامه صحبت کند به ترتیب یکی از دو نایب رئیس یا منشیان وظیفه او را انجام خواهد داد.

ماده ۶۶ - هیأت رئیسه موظف است فهرست اعتبارنامه‌های ارجاعی به شعب را تکثیر و در اختیار نمایندگان قرار دهد. چنانچه نماینده‌ای به هریک از اعتبارنامه‌ها معترض باشد، حداکثر ظرف مدت سه روز از تاریخ انتشار فهرست فوق‌الذکر اعتراض خود را کتبا به شعبه مربوطه تقدیم می‌دارد. شعبه موظف است حداقل بیست و چهار ساعت قبل از بررسی هر اعتبارنامه از معترضین جهت توضیح اعتراض خود دعوت به عمل آورد.

تبصره - در صورت عدم حضور معترض یا معترضین در شعبه، حق طرح اعتراض در جلسه علنی را نخواهند داشت مگر آنکه عدم حضور آنان به تشخیص هیأت رئیسه با عذر موجه بوده باشد و همچنین در صورتی که شعبه در موعد مقرر از معترض یا معترضین دعوت به عمل نیاورد، آنان می‌توانند در جلسه علنی اعتراض نمایند.

ماده ۶۷ - هیچ شعبه‌ای نمی‌تواند تقدیم گزارش خود را بیش از دوازده روز از تاریخ دریافت پرونده به تعویق اندازد. در صورتی که تأخیر به حکم ضرورت پیش آمده باشد، رئیس و در غیاب او نایب رئیس شعبه مکلف است هیأت رئیسه مجلس را مطلع سازد. هرگاه هیأت رئیسه علت را موجه دانست، موضوع را دوباره به همان شعبه و در غیر این صورت به شعبه بعد ارجاع مینماید که ظرف ده روز پس از دریافت پرونده، گزارش دهد.

ماده ۶۸ - گزارش هریک از شعب درباره تأیید یا رد اعتبارنامه‌ها بدون ذکر دلیل در مجلس قرائت می‌شود. در صورتی که گزارش شعبه مبنی بر رد اعتبارنامه باشد و یا اینکه معترضین بر اعتراض خود باقی باشند، اعتبارنامه به کمیسیون تحقیق ارجاع خواهد شد.

در غیر این صورت اعتبارنامه مصوب تلقی گردیده و رئیس مجلس تصویب آن را اعلام می‌نماید.

ماده ۶۹ - کمیسیون تحقیق ظرف حداکثر پانزده روز به دلایل و توضیحات کتبی شعب و معترضین (که باید ظرف پنج روز از تاریخ ارجاع اعتبارنامه به کمیسیون، به آن کمیسیون فرستاده باشند) رسیدگی می‌کند و پس از استماع و

بررسی توضیحات شفاهی معترضین و مدافعات کتبی یا حضوری نماینده مورد اعتراض، نظر خود را به مجلس ارسال میدارد.

در صورت عدم حضور عمدی نماینده مورد اعتراض در کمیسیون و یا عدم ارسال مدافعات کتبی کمیسیون می‌تواند بدون استماع مدافعات وی نظر خود را به مجلس ارسال دارد.

ماده ۷۰- چنانچه اعتبارنامه نماینده‌ای از طرف شعبه یا نماینده‌ای مورد اعتراض قرار گرفته و به کمیسیون تحقیق احاله شده باشد نظر کمیسیون مذکور در مجلس قرائت می‌شود. اگر گزارش کمیسیون تحقیق مبنی بر رد اعتبارنامه باشد مخبر کمیسیون ادله رد اعتبارنامه را توضیح می‌دهد. در صورتی که گزارش مبنی بر تأیید صحت اعتبارنامه باشد و یا در موعد مقرر گزارش ندهد، ابتدا مخبر شعبه معترض، ادله رد اعتبارنامه را توضیح می‌دهد و نماینده معترض حداکثر به مدت نیم ساعت در رد اعتبارنامه صحبت می‌کند و در صورتی که معترضان متعدد باشند حداکثر تا سه نفر با توافق بقیه و در صورت عدم توافق با قید قرعه انتخاب می‌شوند و هر یک حداکثر به مدت نیم ساعت در رد اعتبارنامه صحبت می‌کنند. نماینده‌ای که اعتبارنامه‌اش مورد اعتراض قرار گرفته به مدت دو برابر وقت مخالفین می‌تواند صحبت کند و می‌تواند قسمتی از وقت خود را حداکثر به دو نفر از نمایندگان واگذار نماید.

ماده ۷۱- چنانچه نماینده بدون عذر موجه (به تشخیص هیأت رئیسه) تا ده روز پس از ابلاغ به وی برای دفاع از صحت اعتبارنامه خود در جلسه حاضر نشود، مجلس با استماع گزارش کمیسیون تحقیق و صحبت معترض وارد رأی‌گیری می‌شود.

تبصره- در صورتی که نماینده یا نمایندگان معترض به دلایل موجه در جلسه حضور نداشته باشند می‌توانند با اطلاع قبلی هیأت رئیسه، دلایل اعتراض خود را کتباً به نماینده دیگری تحویل تا توسط او در مجلس قرائت گردد.

ماده ۷۲- اگر کمیسیون تحقیق ظرف پانزده روز نظر خود را به مجلس اعلام نکرد، نماینده‌ای که اعتبارنامه‌اش مورد اعتراض واقع گردیده، می‌تواند طرح اعتبارنامه خود را همراه با ارائه دلایل عدم گزارش کمیسیون تحقیق، از مجلس درخواست بنماید. همچنین پانزده نفر از نمایندگان هم می‌توانند چنین تقاضایی را از مجلس بنمایند. هیأت رئیسه موظف است در اولین فرصت این درخواست را در مجلس مطرح نماید. پس از استماع توضیح کمیسیون، مجلس در این مورد تصمیم می‌گیرد. در صورت موجه بودن علت تاخیر، مجلس می‌تواند مهلت را تا پانزده روز دیگر تمدید نماید. در غیر این صورت، اعتبارنامه در جلسه بعد مجلس مطرح می‌گردد و نماینده معترض و در صورت نبودن معترض مخبر شعبه مربوطه دلایل عدم تأیید صحت اعتبارنامه از طرف شعبه را در جلسه بیان می‌کند. پس از دفاع نماینده صاحب اعتبارنامه، مجلس وارد رأی‌گیری می‌شود.

ماده ۷۳- اخذ رأی نسبت به اعتبارنامه مورد اعتراض مخفی و با ورقه مخصوص خواهد بود.

ماده ۷۴- نمایندگانی که هنوز اعتبارنامه آنان به تصویب نرسیده حق دادن رأی به جز در مورد اعتبارنامه نمایندگان و همچنین حق حضور در شعبه یا کمیسیون تحقیق، هنگام رسیدگی به اعتبارنامه خود را ندارند. در صورتی که از طرف شعبه یا کمیسیون یا با تقاضای خود برای ادای توضیحات دعوت شوند، حق رأی نخواهند داشت ولی حق اظهار نظر دارند.

مبحث دوم- حقوق و تعهدات نمایندگان اول- مصونیت نمایندگان ماده ۷۵- بر طبق اصل هشتم و ششم (۸۶) قانون اساسی نمایندگان مجلس در مقام ایفای وظایف نمایندگی در اظهار نظر خود کاملاً آزادند و نمی‌توان آنها را به

سبب نظراتی که در مجلس اظهار کرده‌اند یا آرائی که در مقام ایفای وظایف خود داده‌اند تعقیب یا توقیف کرد و یا از حقوق اجتماعی محروم نمود.

تبصره- وظایف نمایندگی شامل نطق قبل از دستور، بحثهای داخل دستور، بحثهای جلسات کمیسیون‌ها، اظهارنظراتی که برای اعمال اصل هشتاد و چهارم (۸۴) قانون اساسی انجام می‌شود و سایر موارد نظارتی و قانونی است.

ماده ۷۶- چنانچه به تشخیص هیأت رئیسه نماینده‌ای در سخنان خود در جلسه علنی به کسی نسبت ناروا داده و یا هتک حرمت نماید فرد مزبور می‌تواند در دفاع از خود، به صورت مکتوب به اتهام وارده پاسخ گوید. پاسخ ارسالی در صورتی که بیش از دو برابر اصل مطلب اظهار شده نبوده و متضمن توهین و افترا نباشد، در اولین فرصت در جلسه علنی قرائت خواهد شد.

ماده ۷۷- اگر در ضمن مذاکره صریحاً یا تلویحاً نسبت سوئی به یکی از نمایندگان داده شود یا عقیده و اظهار او را بر خلاف جلوه دهند و نماینده مذکور برای رد آن نسبت به رفع اشتباه در همان جلسه یا در جلسه بعد اجازه نطق بخواهد بدون رعایت نوبت تا ده دقیقه اجازه نطق داده می‌شود.

دوم- تعهدات نمایندگان ماده ۷۸- نمایندگان براساس مسؤلیت نمایندگی، متعهد و ملتزم به حفظ حیثیات مجلس و نمایندگان و رعایت نظم و نوبت و اجراء آیین‌نامه داخلی می‌باشند. در مواردی که نماینده‌ای رعایت تعهدات فوق را ننماید اقدامات ذیل به ترتیب از طرف رئیس به عمل خواهد آمد :

۱- تذکر شفاهی در جلسه علنی.

۲- اخطار در جلسه علنی.

۳- احضار و توبیخ متخلف در جلسه هیأت رئیسه.

ماده ۷۹- رئیس جلسه نسبت به نمایندگانی که از موضوع مذاکره خارج می‌شوند و یا بدون اجازه صحبت می‌کنند و همچنین نسبت به نمایندگانی که به واسطه عدم رعایت آیین‌نامه داخلی یا به انحاء دیگر رعایت نظامات مجلس را نمی‌نمایند تذکر می‌دهد.

ماده ۸۰- در صورتی که رئیس به یکی از نمایندگان دو بار تذکر داد و نماینده مجدداً از حدود نظم خارج گردید، رئیس به او اخطار می‌کند.

ماده ۸۱- توبیخ که سبب درج در پرونده و گزارش در مجلس می‌شود در موارد ذیل اجراء می‌گردد :

۱- در صورتی که نماینده‌ای پس از اخطار در همان جلسه از حدود نظم خارج شود.

۲- در صورتی که نماینده‌ای ظرف مدت یک ماه چهار مرتبه در جلسات متوالی یا شش مرتبه در مجموع مورد تذکر واقع شده باشد.

۳- کسانی که بیش از سه جلسه متوالی یا در مجموع پنج جلسه در یک ماه تأخیر غیرمجاز داشته باشند.

سوم- حقوق نمایندگان ماده ۸۲- مقرری نمایندگان براساس قانون نظام هماهنگ پرداخت کارکنان دولت و مخارج سمت نمایندگی با پیشنهاد هیأت رئیسه و تصویب جلسه مشترک هیأت رئیسه و کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات مجلس برای هر سال تعیین و جهت درج در بودجه سالیانه کشور به دولت ابلاغ می‌گردد. قبل از تصمیم مجدد در هر دوره مطابق مصوبه دوره قبل عمل خواهد شد.

چهارم_ مأموریتها ماده ۸۳_ مأموریتهای رسمی فردی و جمعی نمایندگان برای شرکت در سمینارها، اجلاسها و بازدیدهای فنی و تخصصی در داخل و یا خارج از کشور با تصویب کمیسیون ذی ربط و تایید هیأت رئیسه انجام خواهد شد. نتایج حاصل از مأموریت به آن کمیسیون و هیأت رئیسه مجلس تسلیم می‌گردد.

پنجم_ تعطیلات و مرخصیها ماده ۸۴_ تعطیلات تابستانی مجلس در هر سال سی روز است که زمان آن با تشخیص مجلس تعیین می‌شود. هیأت رئیسه می‌تواند در تنظیم برنامه جلسات علنی و کمیسیونها به گونه‌ای عمل کند که نمایندگان در هر ماه یک هفته کاری هم برای رسیدگی به وظایف نمایندگی فرصت داشته باشد. تبصره_ در صورت ضرورت، رئیس مجلس می‌تواند با تقاضای حداقل پنجاه نفر از نمایندگان و یا درخواست دولت، با ذکر دلیل، در اوقات تعطیل، مجلس را بطور فوق‌العاده دعوت به انعقاد نماید.

ماده ۸۵_ نمایندگان یکماه در هر سال حق استفاده از مرخصی با حقوق را دارند. استفاده از مرخصی ضروری بدون حقوق نیز، با موافقت هیأت رئیسه، حداکثر یک ماه در سال خواهد بود و در صورت عدم استفاده می‌توانند در سالهای بعد استفاده نمایند.

ماده ۸۶_ اجازه مرخصی تمام مدت یک جلسه یا قسمتی از جلسات مجلس با موافقت هیأت رئیسه مجلس و در کمیسیونها و شعب با رؤسای کمیسیونها و شعب خواهد بود.

ماده ۸۷_ هیچیک از نمایندگان قبل از تحصیل مرخصی نمی‌تواند غیبت نماید مگر با عذر موجه از قبیل بیماری یا حوادث غیرمترقبه.

ششم_ غیبت نمایندگان ماده ۸۸_ نماینده‌ای که بیش از یکصد ساعت متوالی یا دویست و پنجاه ساعت غیرمتوالی از اوقات رسمی جلسات مجلس و کمیسیون را بدون عذر موجه در یکسال غیبت نماید، مستعفی شناخته خواهد شد. همچنین نماینده‌ای که به علت ناتوانی جسمی و یا بیماری بیش از چهار ماه در یکسال غیبت موجه داشته باشد بنا به درخواست سی نفر از نمایندگان و تصویب دو سوم نمایندگان حاضر مبنی بر عجز وی از ایفای وظایف نمایندگی، سمت نمایندگی خود را از دست میدهد.

تبصره ۱_ تا یک هفته پس از اعلام رسمی مستعفی شناخته شدن نماینده، در صورتی که خود وی یا نماینده دیگری به غیرموجه بودن غیبت اعتراض کند و آن را تسلیم هیأت رئیسه نماید، این اعتراض در اولین فرصت در مجلس مطرح می‌شود و پس از صحبت حداکثر دو مخالف و دو موافق (هریک به مدت پانزده دقیقه) در صورتی که مجلس به موجه بودن غیبت نماینده مورد بحث رأی داد، غیبت موجه شناخته خواهد شد.

یک نفر از هیأت رئیسه به عنوان موافق و نماینده مورد بحث به عنوان مخالف برای صحبت، حق تقدم خواهند داشت. تبصره ۲_ در صورتی که نماینده مستعفی شناخته شده به غیرموجه بودن غیبت خود اعتراض کرده باشد ولی در موقع طرح نتواند و یا نخواهد در مجلس حضور یابد، می‌تواند لایحه دفاعیه خود را برای طرح در مجلس حداکثر تا موقع طرح، تحویل مجلس نماید. در این صورت این لایحه با حق تقدم در فرصت مقرر برای صحبت مخالفین توسط یکی از منشی‌ها قرائت خواهد شد. مدت قرائت لایحه حداکثر نیم ساعت خواهد بود.

ماده ۸۹_ به غیبت و تأخیر غیرموجه حقوق تعلق نمی‌گیرد.

ماده ۹۰_ محاسبه ساعات غیبت در کمیسیونها با رؤسای کمیسیونها و در جلسات رسمی مجلس با هیأت رئیسه می‌باشد و در هر دو صورت، اعلان رسمی غیبت با هیأت رئیسه مجلس خواهد بود. هیأت رئیسه موظف است غیبت و تأخیر غیرموجه نمایندگان در کمیسیونها را هر ماه به اطلاع نمایندگان برساند.

ماده ۹۱_ غیبت، تأخیر غیرموجه نمایندگان پیش از پایان جلسه مجلس اعلان و در صورت مذاکرات مجلس ثبت خواهد شد.

تبصره_ غیبت غیرموجه از دو جلسه کمیسیون در حکم غیبت از یک جلسه رسمی مجلس می باشد.
هفتم_ استعفا نماینده و نحوه بررسی آن ماده ۹۲_ هر نماینده که اعتبارنامه او به تصویب رسیده است می تواند از مقام نمایندگی استعفاء دهد. پذیرش استعفاء موکول به تصویب مجلس است.
ماده ۹۳_ نماینده تقاضای استعفاء مدلل خود را به عنوان رئیس مجلس می نویسد و رئیس مجلس آن را در اولین جلسه علنی و بدون قرائت متن، اعلام و در دستور کار هفته بعد می گذارد. نماینده می تواند قبل از شروع بررسی در مجلس تقاضای استعفاء خویش را مسترد دارد.

ماده ۹۴_ بررسی تقاضای استعفاء بدین ترتیب خواهد بود که ابتدا تقاضای استعفاء قرائت شده و سپس شخص متقاضی استعفاء یا نماینده دیگری به تعیین او تقاضای دفاع خواهد نمود. مدت قرائت تقاضای استعفاء و توضیح نماینده متقاضی استعفاء حداکثر نیم ساعت است. مخالف یا مخالفین نیز حداکثر نیم ساعت می توانند صحبت کنند و پس از آن رأی گیری به عمل می آید. در صورت تصویب تقاضای استعفاء مراتب از طریق هیأت رئیسه به وزارت کشور اعلام می شود تا طبق قانون انتخابات اقدام نماید.

تبصره_ هرگاه نماینده متقاضی استعفاء برای طرح تقاضای استعفاء خود در مجلس حاضر نشود و کسی را هم برای دفاع از خود تعیین ننماید متن تقاضای استعفاء قرائت و در صورت وجود مخالف حداکثر به مدت پانزده دقیقه صحبت خواهد کرد و سپس رأی گیری به عمل می آید.

ماده ۹۵_ هرگاه تقاضای استعفاء تعدادی از نمایندگان به نحوی باشد که مانع از تشکیل جلسه رسمی گردد قابل طرح در مجلس نیست.

فصل سوم_ گردش کار مجلس مبحث اول_ جلسات مجلس ماده ۹۶_ انعقاد رسمی جلسات و اعتبار اخذ رأی منوط به حضور حداقل دو سوم مجموع نمایندگان می باشد. اکثریت مطلق وقتی حاصل می شود که بیش از نصف نمایندگان حاضر، رأی مثبت دهند، مگر در مواردی که قانون اساسی و یا در این آیین نامه نصاب دیگری تعیین شده باشد.

تبصره ۱_ برای ادامه مذاکراتی که منجر به اتخاذ تصمیم و یا اخذ رأی نمی شود حضور حداقل نصف نمایندگان کافی است.

تبصره ۲_ جلسات رسمی با تلاوت آیاتی چند از قرآن مجید به تشخیص هیأت رئیسه که حتی الامکان متناسب با جلسه آن روز باشد آغاز خواهد شد.

ماده ۹۷_ نمایندگان باید در روزی که قبلاً برای تشکیل جلسه رسمی معین می شود در مجلس حاضر شوند. در صورت تأخیر بدون عذر موجه از طرف هیأت رئیسه توبیخ خواهند شد. همچنین، هر یک از نمایندگان که در موقع اخذ رأی با اعلام قبلی رئیس مجلس مبنی بر منع خروج از جلسه بدون عذر موجه خارج شود، مستحق توبیخ خواهد بود و در صورت تکرار تأخیر و غیبت، مقررات آیین نامه از طرف هیأت رئیسه درباره او اجراء خواهد شد. اسامی نمایندگانی که سه بار غیبت غیرموجه در یک ماه داشته باشند در روزنامه ها درج خواهد شد.

ماده ۹۸_ تشخیص عده حضار با استفاده از تابلو است که در اول هر جلسه و قبل از اخذ آراء به وسیله رئیس جلسه باید اعلام شود.

تبصره_ در صورتی که تابلو خراب شود، حداکثر تا پایان همان جلسه تشخیص عده حاضر با منشیان خواهد بود و هیأت رئیسه موظف است قبل از انعقاد جلسه بعد به تعمیر و اصلاح تابلو اقدام نماید.

ماده ۹۹_ حداکثر مدت برای هر جلسه رسمی چهار ساعت است که یکسره و یا با فاصله تنفس می‌باشد، مگر در موارد ضروری که به تشخیص رئیس و تصویب مجلس خواهد رسید. غایبین بعد از تنفس نیز مشمول مقررات مربوط به غیبت و تاخیر خواهند بود.

تبصره_ وقت دستور جلسات رسمی مجلس چنان تنظیم خواهد شد که جز در موارد اضطراری با اول وقت ادای نماز برخوردار نداشته باشد.

ماده ۱۰۰_ اعضای هیأت رئیسه مجلس باید در ساعتی که قبلاً برای تشکیل جلسات تعیین می‌شود، حاضر شوند و در صورت تاخیر یا غیبت بدون عذر موجه با تشخیص رئیس بر طبق این آیین‌نامه جریمه می‌شوند.

ماده ۱۰۱_ تشکیل جلسات و رعایت ترتیب مذاکرات و اجرای آیین‌نامه و حفظ نظم جلسه طبق این آیین‌نامه به عهده رئیس جلسه است.

ماده ۱۰۲_ دستور هفتگی مجلس باید به ترتیب وصول طرحها و لوایح از کمیسیون‌ها توسط هیأت رئیسه مجلس تهیه و پس از چاپ و توزیع بر تابلو مخصوص نصب شود. رعایت ترتیب مذکور الزامی است. طرحها و لوایحی که دارای اولویت باشند ممکن است بنا به تقاضای دولت و یا پانزده نفر از نمایندگان و با موافقت هیأت رئیسه خارج از ترتیب وصول، در دستور هفتگی مجلس قرار گیرد. این دستور، به شرط پیشنهاد دولت و یا پانزده نفر از نمایندگان و تصویب مجلس، فقط یکبار دیگر قابل تغییر خواهد بود.

تبصره_ در صورتی که پنجاه نفر از نمایندگان برای طرح یا لایحه‌ای تقاضای اولویت کنند هیأت رئیسه موظف است آن را در دستور هفتگی مجلس قرار دهد.

ماده ۱۰۳_ در صورت اضطرار که رعایت امنیت کشور ایجاب کند، به تقاضای کتبی رئیس جمهور یا یکی از وزراء یا ده نفر از نمایندگان، جلسه غیرعلنی تشکیل می‌شود. در این صورت، تقاضاکنندگان ادله خویش را مبنی بر وجود شرایط اضطرار و اقتضای امنیت کشور و در نتیجه لزوم برگزاری غیرعلنی جلسه رسمی مجلس، حداکثر تا مدت پانزده دقیقه، متوالیاً و یا متناوباً در دو نوبت، ارائه و سپس یک نفر به‌عنوان مخالف حداکثر تا پانزده دقیقه صحبت می‌کند، در صورت تصویب دو سوم حاضران، کار رسیدگی در جلسه غیرعلنی ادامه می‌یابد، در غیر این صورت، جلسه به حالت علنی بازگشته و به روال عادی عمل خواهد کرد.

تبصره ۱_ مصوبات جلسه غیرعلنی در صورتی معتبر است که با حضور شورای نگهبان به تصویب سه چهارم مجموع نمایندگان برسد.

تبصره ۲_ تشخیص رفع شرایط اضطراری برای انتشار مذاکرات و مصوبات جلسات غیرعلنی برای اطلاع عموم با مجلس است که با پیشنهاد حداقل ده نفر از نمایندگان و مذاکره به نحو مقرر در همین ماده، در جلسه غیرعلنی و تصویب اکثریت حاضرین در مجلس عملی می‌گردد.

ماده ۱۰۴_ رئیس هر جلسه قبل از ختم هر جلسه، روز و ساعت تشکیل و دستور جلسه بعد را اعلام می‌کند که در صورت مذاکرات درج شود، مگر در موارد اضطراری (به تشخیص هیأت رئیسه) که حداقل بیست و چهار ساعت قبل از تشکیل جلسه، باید بطور رسمی اعلام شود.

ماده ۱۰۵_ در صورتی که در مجلس بی‌نظمی و تشنج بوجود آید که مانع ادامه کار مجلس باشد و رئیس نتواند از آن جلوگیری کند، در جای خود قیام می‌نماید. هرگاه برخاستن رئیس موجب آرامش نشود جلسه را به مدت پانزده دقیقه به عنوان تنفس تعطیل می‌کند و نمایندگان از جلسه خارج می‌شوند و پس از انقضای پانزده دقیقه مجدداً جلسه تشکیل می‌شود. هرگاه بی‌نظمی و تشنج تجدید شود، رئیس جلسه را ختم و آن را به روز دیگری موکول می‌نماید.

مبحث دوم_ نطق‌ها و مذاکرات اول_ نطق‌ها ماده ۱۰۶_ در هر جلسه رسمی دو نفر از نمایندگان می‌توانند به نوبت و طبق فهرستی که قبلاً به قید قرعه تنظیم شده است، حداکثر به مدت ده دقیقه نطق قبل از دستور نمایند. هر نماینده می‌تواند تمام یا حداقل سه دقیقه از وقت خود را به دیگری واگذار نماید. همچنین نماینده‌ای که نطق قبل از دستور دارد می‌تواند علاوه بر وقت خود حداکثر ده دقیقه از وقت دیگر ناطقین همان جلسه استفاده نماید. دو نفر دیگر از نمایندگان که به جهت مسائل فوری و اضطراری حداکثر تا یکساعت قبل از شروع جلسه (تا هفت صبح) متقاضی نطق قبل از دستور باشند و در لوحه مخصوص ثبت نام کرده باشند، حداکثر به مدت پنج دقیقه می‌توانند نطق نمایند. در صورتی که بیش از دو نفر از نمایندگان متقاضی وقت اضطراری باشند، هیأت رئیسه به قید قرعه به دو نفر وقت خواهد داد.

هیچ‌یک از نمایندگان نمی‌توانند ظرف مدت دو ماه بیش از یکبار از وقت اضطراری استفاده نمایند.

ماده ۱۰۷_ در هر جلسه قبل از ورود در دستور، رئیس مجلس می‌تواند در مورد گزارش حوادث مهم و مسائل فوری روز مطالبی را که آگاهی مجلس از آن ضروری باشد به اطلاع نمایندگان برساند. حداکثر مدت برای این مطالب پانزده دقیقه خواهد بود.

ماده ۱۰۸_ ترتیب و مدت نطق بدین شرح است:

الف_ مدت نطق در جلسه علنی به شرح زیر خواهد بود:

۱_ برای استیضاح یک وزیر دو ساعت و برای استیضاح دولت یا بیش از یک وزیر چهار ساعت. استیضاح کنندگان می‌توانند از بین خود یک یا چند نفر را برای بحث در موضوع استیضاح معرفی نمایند، ولی در هر حال مجموع نطق‌های استیضاح کنندگان نباید از مدت فوق تجاوز نماید.

۲_ برای اظهارات مجموع مخالفین و نیز مجموع موافقین در مورد اصل هر طرح و لایحه در شور اول و نیز برای توجیه طرحها و لوایح قانونی و توضیحات مخبر و یا نماینده دولت که از لایحه دفاع می‌نماید چهل و پنج دقیقه. در مورد لوایح مفصل می‌توان اوقات فوق را با پیشنهاد رئیس و یا ده نفر از نمایندگان و تصویب مجلس تا دو برابر افزایش داد.

تبصره_ در اصل طرحها و لوایح که موافقین و یا مخالفین ثبت نام کرده‌اند، هرکدام حداکثر در موافقت یا در مخالفت، ده دقیقه صحبت خواهد کرد.

۳_ برای هر یک از موافقان و مخالفان در برنامه و معرفی اعضاء دولت حداکثر نیم ساعت.

۴_ سؤال از وزیر و همچنین توضیحات تکمیلی در مورد استیضاح، حداکثر پانزده دقیقه.

تبصره_ نماینده می‌تواند در توضیح مسائل خود پنج دقیقه و پس از ارائه تمام یا قسمتی از پاسخ وزیر ده دقیقه صحبت نماید. جواب وزیر که باید مربوط به موضوع سؤال باشد جمعاً نباید از بیست دقیقه تجاوز نماید. وزیر می‌تواند استفاده از قسمتی از وقت خود را به بعد از صحبت نهائی سؤال‌کننده موکول نماید.

۵- برای موارد ذیل هر یک پنج دقیقه:

– دفاع از توهین و تحریف نطق.

– مخالفت و موافقت نسبت به هر یک از مواد طرحها و لوایح.

– توضیح پیشنهاد اصلاحی نسبت به مواد طرحها و لوایح اعم از فردی و جمعی.

– توجیه پیشنهاد کفایت مذاکرات و یا مخالفت با آن.

– توضیح پیشنهاد فوریت و عدم فوریت.

– پیشنهاد مسکوت ماندن طرح و یا لایحه و مخالفت با آن.

– پیشنهاد تنفس.

– پیشنهاد اخذ رأی مخفی.

– تذکر آیین‌نامه‌ای و یا اخطار قانون اساسی.

– پیشنهاد انواع رأی در مورد استیضاح.

ب- در تمام موارد مذکور در بند (الف)، در صورتی که ضرورت اقتضاء کند ممکن است استثنائاً بدون مذاکره و با پیشنهاد رئیس یا ده نفر از نمایندگان و تصویب مجلس، مدت نطق و شور اضافه شود.

ج- مذاکره در باب کلیات لایحه بودجه سالانه کشور ده ساعت و برای هر ناطق بیست دقیقه و برای متمم بودجه و یک دوازدهم یا دو دوازدهم پنج ساعت و برای هر ناطق پانزده دقیقه خواهد بود.

د- مدت نطق برای مسائل مهم مربوط به سیاست خارجی از قبیل عهدنامه‌ها و مقاوله‌نامه‌ها و موافقتنامه‌های بین‌المللی حداکثر سه ساعت و برای هر ناطق حداکثر پانزده دقیقه خواهد بود.

ماده ۱۰۹- ناطق نباید از موضوع مورد بحث خارج شود. هرگاه رئیس تشخیص دهد که ناطق از موضوع خارج شده و در ضمن یک نطق، دو نوبت به وی تذکر خروج از موضوع را بدهد و باز ادامه دهد، دفعه سوم می‌تواند وی را از ادامه نطق در آن موضوع در تمام جلسه منع نماید، مگر این‌که مجلس ادامه صحبت را تایید کند.

ماده ۱۱۰- قطع کلام ناطق و عدم مراعات سکوت از طرف نمایندگان و هرگونه تهمت و توهین و ایرادگیریهای شخصی و حرکات و تظاهراتی که موجب بی‌نظمی مجلس باشد ممنوع است و مرتکب مشمول مجازاتهای مندرج در این آیین‌نامه خواهد گردید. رئیس مجلس مسؤول جلوگیری از این تخلفات است.

دوم- مذاکرات ماده ۱۱۱- موضوعاتی که طبق دستور در مجلس مطرح می‌شود باید یک ساعت قبل از موقع انعقاد جلسه در ورقه مخصوصی که خارج از جلسه نصب می‌گردد، ثبت شود تا مخالف و موافق، در صورت تمایل، با تفکیک کلیات و هر یک از مواد، در آن ورقه در ستون مخصوص، شخصاً ثبت نام نمایند. حق تقدم نطق با کسانی است که ثبت نام کرده باشند که در این صورت، یک مخالف و یک موافق به ترتیب نطق خواهند کرد. در صورتی که مخالف یا موافقی ثبت نام نکرده باشد، نمایندگان مخالف و موافق در مجلس می‌توانند کتباً نوبت بگیرند و به تناوب صحبت کنند. اگر هیچ موافقی وجود نداشته باشد، مخالفان می‌توانند به نوبت صحبت کنند و اگر مخالفی موجود نباشد غیر از نماینده دولت و یا مخبر به‌عنوان موافق کسی صحبت نخواهد کرد.

تبصره- در صورتی که موضوعی در دستور کار مجلس قرار گیرد و به دلالتی مطرح نشود و همان موضوع در جلسه بعد مجلس مطرح شود برگ‌ثبت نام مخالف و موافق اولیه معتبر است.

ماده ۱۱۲_ مذاکرات کامل هر جلسه همراه با مصوبات ضبط و ثبت و حداکثر چهل و هشت ساعت پس از آن، بین نمایندگان توزیع می‌شود. نماینده‌ای که در صورت مشروح مذاکرات مطلبی برخلاف اظهارات او ثبت شده باشد، بطور اختصار می‌تواند فقط نسبت به همان مورد در جلسه رسمی تذکر دهد و بعداً اصلاح آن قسمت از مذاکرات، در مجموعه مذاکرات مجلس درج می‌شود. صورت مذاکرات جلسات باید به امضای رئیس یا نایب رئیس مجلس که آن جلسه را اداره نموده است برسد.

ماده ۱۱۳_ هرگاه هنگام بحث در باره طرحها و لوایح، رئیس جمهور و معاونان او، وزیران و معاونان آنان و همچنین مخبرین کمیسیون‌های مربوطه لازم بدانند در موضوع مورد بحث با رعایت مواد طرح شده صحبت کنند، برابر مدت تعیین شده در آیین‌نامه به آنان اجازه داده خواهد شد.

ماده ۱۱۴_ به جز مذاکرات مربوط به استيضاح و لایحه بودجه، در صورتی که حداقل دو مخالف و در صورت وجود، دو موافق نسبت به طرح یا لایحه‌ای صحبت کرده باشند، هر یک از نمایندگان می‌توانند کتباً کفایت مذاکرات را پیشنهاد کنند. اولین نماینده پیشنهاددهنده دلایل خود را به عنوان موافق اظهار می‌دارد و اگر مخالفی باشد علل مخالفت خود را بیان می‌کند و آنگاه رأی گرفته می‌شود. در صورتی که پیشنهاد کفایت مذاکرات به تصویب نرسید و در ادامه مذاکرات برای بار دوم پیشنهاد کفایت مذاکرات داده شد بدون توضیح رأی گرفته می‌شود. پس از رأی به کفایت مذاکرات و اعلام ختم آن از طرف رئیس، به دیگر نمایندگان موافق و مخالف در آن باب اجازه نطق داده نمی‌شود.

ماده ۱۱۵_ هرگاه نمایندگان در رابطه با مسائل مهم مملکتی و یا بین‌المللی و مناسبت‌های خاص لازم بدانند می‌توانند بیانیه صادر کنند و هیأت رئیسه موظف است چنانچه بیانیه صادره به امضاء حداقل نصف به علاوه یک مجموع نمایندگان رسیده باشد آن را در پایان جلسه علنی مجلس قرائت کند.

ماده ۱۱۶_ گزارش نهایی کمیسیون اصل نودم (۹۰) قانون اساسی پس از ارائه به هیأت رئیسه مجلس، در صورتی که مربوط به عموم باشد، بدون رعایت نوبت در دستور کار قرار می‌گیرد و در اولین جلسه علنی قرائت خواهد شد.

ماده ۱۱۷_ روسای جمهور، نخست وزیران، رؤسای مجلس و مقامات عالی‌رتبه کشورهای دیگر که به دعوت مقامات جمهوری اسلامی ایران به ایران می‌آیند و بنا به صلاح دید همتای آنان و تصویب هیأت رئیسه مجلس حضورشان در جلسه رسمی و علنی به مصلحت باشد می‌توانند در جلسه حاضر و عنداللزوم سخنرانی نمایند.

مبحث سوم_ آراء اول_ کمیت آراء ماده ۱۱۸_ مصوبات مجلس با رأی موافق اکثریت مطلق حاضرین معتبر است مگر در مواردی که در قانون اساسی و یا این آیین‌نامه نصاب دیگری معین شده باشد.

ماده ۱۱۹_ کلیه انتخاباتی که در مجلس و کمیسیون‌ها و شعب به عمل می‌آید، اعم از اینکه فردی یا جمعی باشد باستثناء انتخاب رئیس، اعضاء حقوقدان شورای نگهبان که با اکثریت مطلق عده حاضر انتخاب می‌شوند و موارد دیگری که در این آیین‌نامه حد و نصاب دیگری برای آن تعیین شده است با رأی اکثریت نسبی است و در صورت تساوی آراء، به تعداد مورد نیاز از منتخبین به حکم قرعه تعیین می‌شود. اسامی کلیه نامزدها با تعداد آراء آنان توسط رئیس جلسه اعلام می‌شود.

ماده ۱۲۰_ رای گیری نسبت به موارد زیر با اکثریت خاص و به ترتیب ذیل خواهد بود:

الف_ اکثریت دو سوم حاضران:

۱_ تصویب آیین‌نامه داخلی مجلس و تفسیر آن.

۲- تصویب تشکیل جلسه غیرعلنی مجلس.

۳- تصویب تقاضای دو و سه فوریت طرحها و لوایح.

ب- اکثریت دو سوم مجموع نمایندگان:

۱- تصویب درخواست مراجعه به آراء عمومی.

۲- تصویب عدم کفایت رئیس جمهور.

دوم- کیفیت آراء ماده ۱۲۱- رأی گیری در مجلس به یکی از روشهای ذیل انجام می گیرد:

۱- با دستگاه الکترونیکی.

۲- علنی با ورقه.

۳- مخفی با ورقه ماده ۱۲۲- هیأت رئیسه مجلس موظف است مجلس را به وسایل پیشرفته الکترونیکی مجهز نماید تا شمارش عده حاضران در مجلس و اعلام رأی مخالف، موافق و ممتنع با وسایل مذکور ممکن و میسر گردد و نتیجه آراء را در معرض دید نمایندگان قرار دهد. در موارد نقص فنی دستگاهها حداکثر برای یک هفته رأی گیری با قیام و قعود یا طرق دیگر انجام خواهد شد. تمدید این مهلت با تصویب مجلس خواهد بود.

ماده ۱۲۳- در مورد ذیل اخذ رأی علنی با ورقه خواهد بود:

هرگاه حداقل ده نفر از نمایندگان به جای استفاده از دستگاه الکترونیکی و یا قیام و قعود رأی علنی با ورقه را تقاضا نمایند. ابتدائاً بدون بحث نسبت به درخواست، رأی گیری به عمل می آید و در صورت تصویب درخواست، اصل موضوع با ورقه و بطور علنی به رأی گذاشته می شود.

ماده ۱۲۴- در رأی علنی با ورقه، هر نماینده دارای سه نوع کارت سفید، کبود و زرد است که اسم آن نماینده روی کارتها چاپ شده است. کارت سفید علامت قبول، کارت کبود علامت رد و کارت زرد علامت امتناع است. هنگام اخذ رأی علنی با ورقه، نمایندگان کارت سفید یا کبود یا زرد خودشان را با نظارت منشیان در گلدانها می ریزند. نمایندگانی که رأی ندهند و یا بعد از اعلام اخذ رأی از تالار جلسه خارج شوند، ممتنع محسوب می شوند.

تبصره- اسامی موافقین، مخالفین و ممتنعین و کسانی که در رأی گیری شرکت نکرده و یا بعد از اعلام اخذ رأی از تالار خارج شده اند، بدون اینکه در جلسه قرائت شود، در صورت مشروح مذاکرات مجلس ثبت می گردد.

ماده ۱۲۵- در موارد ذیل اخذ رأی مخفی با ورقه الزامی است:

۱- انتخاب اعضای هیأت رئیسه، حقوقدانان شورای نگهبان، نمایندگان مجلس در نهادها و هیأتها، مجامع و شوراهای و سایر انتخابات راجع به اشخاص.

۲- انتخابات داخلی شعب و کمیسیونها.

۳- رأی اعتماد و عدم اعتماد به وزیران و هیأت وزیران و رأی عدم کفایت به رئیس جمهور.

۴- رأی نسبت به اعتبارنامه نمایندگان.

تبصره- هیأت رئیسه موظف است کارتهای مخصوصی برای رأی گیری مخفی تهیه و در اختیار نمایندگان قرار دهد. رأی گیری به وسیله هرگونه ورقه و کارتی غیر از این اوراق معتبر نخواهد بود.

ماده ۱۲۶- در مواردی که نتیجه اخذ رأی با قیام و قعود توسط حداقل دو نفر از منشیان هیأت رئیسه و یا بیست و پنج نفر از نمایندگان حاضر در مجلس مورد تردید باشد، ظرف مدت پانزده دقیقه بعد از اعلام رأی مذکور، بدون

بحث با اخذ رأی علنی با ورقه رفع تردید به عمل می‌آید. چنانچه تردید در رأی‌گیری در پانزده دقیقه آخر جلسه باشد، می‌توان در جلسه بعد رفع تردید به عمل آورد.

سوم- اعلام نتیجه رأی ماده ۱۲۷- به مجرد اعلام اخذ رأی، توسط رئیس جلسه تعداد نمایندگان حاضر در جلسه به‌استناد دستگاه شمارش‌گر اعلام و بلافاصله اخذ رأی به عمل می‌آید. در موارد نقص فنی دستگاه شمارش‌گر عده حاضران مستند به شمارش اکثریت منشیان خواهد بود.

ماده ۱۲۸- در کلیه موارد، نتیجه رأی مجلس باید صریحاً به‌وسیله رئیس اعلام گردد.

ماده ۱۲۹- اسامی کلیه تقاضاکنندگان رأی مخفی یا رأی علنی با ورقه در صورت مشروح مذاکرات مجلس ثبت خواهد شد.

باب دوم- وظایف و اختیارات مجلس شورای اسلامی فصل اول- قانونگذاری مبحث اول- طرحها و لوایح قانونی اول- طرحهای قانونی ماده ۱۳۰- طرحهای قانونی با امضاء و ذکر نام حداقل پانزده نفر از نمایندگان در مجلس به رئیس تسلیم می‌شود و پس از اعلام وصول و قرائت‌عنوان آن توسط رئیس مجلس یا یکی از منشیان، در همان جلسه به کمیسیون‌های مربوط ارجاع می‌شود. این طرحها پس از ارجاع به کمیسیون‌های ذی‌ربط چاپ و توزیع و نسخه‌ای از آن توسط رئیس برای وزیر یا وزیران مربوط ارسال می‌گردد. طرحها نیز همانند لوایح، باید دارای موضوع و عنوان مشخص باشند و دلایل لزوم تهیه و پیشنهاد آن در مقدمه بوضوح درج شود و همچنین دارای موادی متناسب با اصل موضوع و عنوان طرح نیز باشد.

ماده ۱۳۱- امضاءکنندگان طرحهای قانونی حق دارند در کمیسیون مربوط که طرح آنها مطرح است، برای ادای توضیح حاضر شوند و کمیسیون‌تاریخ بحث پیرامون طرح را کتباً به آنان اعلام می‌نماید.

ماده ۱۳۲- پس از اعلام وصول طرح قانونی، چنانچه جمعی از امضاءکنندگان تقاضای کتبی استرداد آن را بنمایند بطوری که امضاءکنندگان باقی‌مانده کمتر از پانزده نفر گردند، در صورتی که تقاضای استرداد قبل از تصویب طرح در شور اول باشد طرح مسترد و گزارش آن به مجلس داده خواهد شد و در صورتی که طرح در شور اول به تصویب رسیده باشد پس از توضیح یک نفر از تقاضاکنندگان و صحبت یک نفر مخالف، با رأی مجلس، طرح قابل‌استرداد می‌باشد.

ماده ۱۳۳- اگر طرحی مورد تصویب مجلس یا کمیسیون‌های موضوع اصل هشتماد و پنجم (۸۵) قانون اساسی واقع نشد بدون تغییر اساسی تا شش ماه دیگر نمی‌توان آن را مجدداً به مجلس پیشنهاد نمود مگر با تقاضای کتبی پنجاه نفر نماینده و تصویب مجلس.

دوم- لوایح قانونی ماده ۱۳۴- لوایح قانونی که از طرف دولت به مجلس پیشنهاد می‌شود، باید؛ ۱- دارای موضوع و عنوان مشخص باشد.

۲- دلایل لزوم تهیه و پیشنهاد آن در مقدمه لایحه به‌وضوح درج شود.

۳- دارای موادی متناسب با اصل موضوع و عنوان لایحه باشد.

ماده ۱۳۵- طبق اصل هفتماد و چهارم (۷۴) قانون اساسی کلیه لوایح قانونی تقدیمی به مجلس باید به امضاء رئیس جمهور و وزیر یا وزراء مسؤول‌رسیده باشد. در صورت نداشتن وزیر مسؤول، امضاء رئیس جمهور کافی است.

ماده ۱۳۶_ لوایح قانونی با رعایت اصل هفتاد و چهارم (۷۴) قانون اساسی باید در جلسه علنی مجلس توسط وزیر مربوط و یا نماینده دولت تقدیم گردد و درموقع طرح آن نیز باید وزیر مربوط یا یکی از وزراء به تناسب موضوع حاضر باشد.

معاونان امور مجلس رئیس جمهور و وزراء و سازمان برنامه و بودجه، رئیس یا رابط امورمجلس شورای عالی استانها که رسماً به مجلس معرفی شده باشند، می توانند بجای رئیس جمهور و وزراء در جلسات مجلس و کمیسیونها برای توضیح و دفاع لازم حضور یابند.

ماده ۱۳۷_ استرداد لوایح قانونی با تصویب هیأت وزیران به ترتیب ذیل امکانپذیر خواهد بود:

۱_ در صورتی که استرداد پیش از تصویب کلیات لایحه در شور اول مجلس باشد رئیس جمهور یا وزیر مربوط کتباً با ذکر دلیل آن را مسترد می نماید و گزارش آن در جلسه علنی اعلام می شود.

۲_ در صورتی که استرداد پس از تصویب کلیات لایحه و در هر مرحله تا پیش از تصویب نهایی باشد، وزیر مربوط یا نماینده امور مجلس دولت می تواند با ذکر دلیل در جلسه علنی مجلس و صحبت یک نفر مخالف هر یک به مدت ده دقیقه و تصویب مجلس آن را مسترد نماید.

ماده ۱۳۸_ لوایح قانونی پس از تقدیم به مجلس، در جلسه علنی از طرف رئیس مجلس به کمیسیونهای مربوط ارجاع و سپس در اختیار نمایندگان قرار می گیرد.

ماده ۱۳۹_ یک نسخه از کلیه طرحها و لوایحی که تقدیم مجلس می شود پس از اعلام وصول آن در اختیار مطبوعات قرار می گیرد.

سوم_ طرحهای شورای عالی استانها ماده ۱۴۰_ طرحهای مصوب شورای عالی استانها که باید دارای عنوان و مقدمه توجیهی مشخص و مواد متناسب باشد، مستقیماً یا توسط دولت به مجلس تقدیم می شود. وصول این طرحها توسط رئیس اعلام و برای بررسی به کمیسیون ذی ربط ارجاع و سپس چاپ و بین نمایندگان توزیع و نسخه ای از آن نیز برای هیأت وزیران به منظور حضور و دفاع از مواضع خود ارسال می شود.

تبصره_ نحوه رسیدگی به این طرحها و نیز تقاضای استرداد آنها مشابه لوایح دولت خواهد بود.

چهارم_ مقررات مشترک طرحها و لوایح ماده ۱۴۱_ در ابتدای هر دوره قانونگذاری، هیأت رئیسه صورتی از طرحها و لوایحی را که معوق مانده به وسیله اداره کل قوانین تهیه می کند و در اختیار نمایندگان می گذارد و صورتی نیز برای دولت ارسال می دارد. هر یک از طرحها و لوایح معوقه که لزوم رسیدگی به آن به وسیله بیست و پنج نفر از نمایندگان یا از طرف دولت تقاضا شود، طبق آیین نامه به کمیسیونهای مربوطه ارجاع می شود و کمیسیونها رسیدگی را به ترتیب مندرج در این آیین نامه انجام می دهند. هرگاه شورا اول آن طرحها یا لوایح قبلاً خاتمه یافته باشد رسیدگی به طرح یا لایحه با پیشنهاد کمیسیون و تصویب مجلس یک شوری انجام خواهد شد. در صورت تغییر دولت، چنانچه دولت جدید رسماً استرداد لوایحی را اعلام کرده باشد، آن لوایح از جریان خارج خواهد شد.

ماده ۱۴۲_ نمایندگان مجلس و دولت نمی توانند یک طرح یا لایحه قانونی را که بیش از یک موضوع دارد به عنوان ماده واحده پیشنهاد و تقاضای تصویب نمایند. در صورتی که طرح یا لایحه مشتمل بر بیش از یک موضوع باشد، باید مواد و تبصرهها جزء به جزء طرح و مورد شور قرار گیرد. هیأت رئیسه موظف است قبل از اعلام وصول طرحها و لوایح مفاد این ماده را رعایت نماید.

مبحث دوم_ مراحل بررسی و تصویب طرحها و لوایح عادی ماده ۱۴۳_ بررسی و تصویب تمام طرحها و لوایح ، به استثنای مواردی که در این آیین نامه برای شور در آنها ترتیب خاص دیگری معین شده باشد، به ترتیب ذیل دوشوری خواهد بود:

اول_ شور اول ماده ۱۴۴_ رئیس جلسه مکلف است وصول کلیه طرحها و لوایح عادی را که به مجلس تقدیم می شود با رعایت اصل هفتاد و پنجم (۷۵) قانون اساسی در همان جلسه و یا حداکثر دو جلسه بعد مجلس اعلام و همزمان به کمیسیون های مربوطه ارجاع نماید و به دستور وی فوراً تکثیر و در اختیار نمایندگان قرار گیرد. الف_ بررسی طرحها و لوایح در کمیسیون ها ماده ۱۴۵_ طرحها و لوایحی که جنبه های مختلف داشته و علاوه بر کمیسیون اصلی به کمیسیون دیگری هم ارتباط پیدا می نماید، از طرف رئیس مجلس پس از مشخص نمودن کمیسیون های اصلی و فرعی و مواد مربوط به کمیسیون های فرعی به کمیسیون های ذی ربط ارجاع می شود تا نسبت به قسمتی که مربوط به آن کمیسیون هاست شور و بررسی به عمل آورده و ظرف ده روز که با موافقت کمیسیون اصلی تا ده روز دیگر قابل تمدید است، گزارش آن را تهیه و به کمیسیون اصلی ارسال نمایند. کمیسیون اصلی ، رسیدگی به طرحها و لوایح ارجاعی را پس از ده روز و دریافت نظر کمیسیون های فرعی و دعوت نمایندگان آن شروع خواهد کرد. گزارش نهایی که شامل گزارش کمیسیون اصلی و گزارش کمیسیون های فرعی است توسط کمیسیون اصلی برای طرح و بررسی در مجلس تقدیم می گردد.

چنانچه رسیدگی به تمام یا قسمت عمده طرح یا لایحه ای از طرف رئیس مجلس علاوه بر کمیسیون اصلی به یک یا چند کمیسیون دیگر ارجاع شده باشد و نظر کمیسیون های فرعی در کلیات با نظر کمیسیون اصلی متفاوت باشد، مخبر یا یکی از اعضاء آن کمیسیون ها می توانند نظر کمیسیون خود را توضیح دهد.

تبصره_ در مواردی که کمیسیون یا کمیسیون هایی به نحوه ارجاع طرح یا لایحه معترض باشند مراتب اعتراض خود را به هیأت رئیسه اعلام می کنند، هیأت رئیسه موظف است در اولین فرصت به موضوع رسیدگی و اتخاذ تصمیم نماید.

ماده ۱۴۶_ گزارش رد یا تصویب و تغییر یا تکمیل هر طرح یا لایحه ای که به کمیسیون ارجاع می شود باید، ظرف مدتی که از طرف هیأت رئیسه مجلس با توافق کمیسیون مربوطه معین و اعلام می شود و از یک ماه از تاریخ وصول به دفتر کمیسیون تجاوز نخواهد کرد، به مجلس ارسال شود. در صورت تجاوز از مدت تعیین شده، هر یک از نمایندگان یا دولت حق دارد از مجلس تقاضا نماید که آن را با حق تقدم طبق ضوابط این آیین نامه، در دستور مجلس قرار دهد. در مورد طرحها و لوایح مفصل، هرگاه کمیسیون نتوانست رسیدگی به آن را در مدت تعیین شده تمام کند، باید موضوع را به رئیس مجلس گزارش دهد. در این صورت با پیشنهاد کمیسیون مربوطه و تصویب هیأت رئیسه این مدت تمدید می گردد.

ماده ۱۴۷_ پیشنهاد دهندگان می توانند در کمیسیون مربوطه حاضر شوند و توضیحات لازم را در باره پیشنهاد خود بدهند. کمیسیون موظف است، حداقل بیست و چهار ساعت قبل از طرح پیشنهاد، کتباً پیشنهاد دهندگان را به کمیسیون دعوت کند.

ماده ۱۴۸_ کمیسیون ها موظفند، در موقع رسیدگی به طرحها و لوایح، از وزراء و بالاترین مقام دستگاه ذی ربط دعوت به عمل آورند.

ماده ۱۴۹_ در جلسات کمیسیون‌ها نمایندگانی که عضویت در آن کمیسیون را ندارند بدون داشتن حق رأی می‌توانند حاضر شوند و در صورتی که از طرف کمیسیون برای ادای توضیح یا شرکت در مذاکرات دعوت شده باشند باید شرکت نمایند ولی حق رأی ندارند.

ب_ بررسی و تصویب طرحها و لوایح در مجلس ماده ۱۵۰_ هنگامی که گزارش کمیسیون‌های ذی‌ربط درخصوص طرح یا لایحه عادی برای شور اول در جلسه علنی مطرح می‌گردد، در باره نقاط ضعف و قوت، نقائص و امتیازات و لزوم یا عدم لزوم آن طرح و لایحه در کلیات مذاکره می‌شود و پس از آن نسبت به اصل طرح یا لایحه رأی‌گیری به‌عمل می‌آید. در صورت تصویب کلیات، جهت رسیدگی در شور دوم به کمیسیون مربوطه ارجاع می‌شود.

دوم_ شور دوم الف_ بررسی مواد و پیشنهادها در کمیسیون ماده ۱۵۱_ پیشنهادهای اصلاحی کتبی که در فاصله شورا اول و دوم داده می‌شود، باید به هیأت رئیسه کمیسیون مربوط تحویل و حداقل بیست و چهار ساعت قبل از شروع شور دوم در کمیسیون چاپ و بین نمایندگان توزیع شود و پیشنهاددهندگان به جلسات کمیسیون دعوت شوند. اعضاء کمیسیون ذی‌ربط می‌توانند هنگام رسیدگی شور دوم در کمیسیون پیشنهادهای خود را هر چند به چاپ نرسیده باشد طرح نمایند.

ب_ بررسی و تصویب مواد در مجلس ماده ۱۵۲_ در شور دوم گزارش کمیسیون در مجلس مطرح می‌شود. در این مرحله پیشنهاد تازه پذیرفته نمی‌شود، ولی پیشنهادهایی که در فاصله دوشور به کمیسیون داده شده و مورد توجه و تصویب کمیسیون قرار نگرفته، به ترتیب مواد، توسط پیشنهاددهندگان قابل طرح در مجلس خواهد بود. در این صورت پیشنهاددهنده یا یکی از پیشنهاددهندگان (در مورد پیشنهاد جمعی) می‌تواند برای هر پیشنهاد ظرف پنج دقیقه توضیح بدهد و پس از اظهارنظر یک مخالف و یک موافق و عنداللزوم توضیحات مخبر کمیسیون یا نماینده دولت نسبت به پیشنهاد مزبور اخذ رأی به عمل می‌آید. پس از رد یا قبول پیشنهاد نسبت به اصل ماده رأی‌گیری به عمل می‌آید. چنانچه ماده به تصویب نرسید، بدون مذاکره نسبت به حذف آن رأی‌گیری خواهد شد و در صورتی که حذف ماده به تصویب نرسید پیشنهادهای اصلاحی تازه در همان جلسه پذیرفته خواهد شد.

ماده ۱۵۳_ در شور دوم در باره اصل مواد مذاکره به عمل نمی‌آید مگر آنکه در گزارش کمیسیون مواد جدیدی اضافه شده باشد یا به تشخیص هیأت رئیسه در بعضی مواد تغییرات اساسی داده شده باشد. در این صورت اولین مخالف و موافق (براساس تابلو مخصوص ثبت‌نام) هر یک به مدت پنج دقیقه صحبت می‌کنند و در صورت لزوم مخبر یا نماینده دولت نیز صحبت می‌کنند و آنگاه نسبت به ماده یا مواد مورد نظر رأی‌گیری می‌شود.

ماده ۱۵۴_ چنانچه در شور دوم، کمیسیون بعضی از مواد طرح یا لایحه را حذف و یا تغییر کلی داده باشد، هریک از نمایندگان میتوانند همان ماده را پیشنهاد نمایند و پس از صحبت یک مخالف و یک موافق و مخبر کمیسیون و نماینده دولت نسبت به ماده رأی‌گیری می‌شود. چنانچه اصل ماده تصویب شد پیشنهادهای اصلاحی که قبلاً به کمیسیون داده شده، قابل طرح و بحث و رأی‌گیری خواهد بود.

ماده ۱۵۵_ در شور دوم طرحها و لوایح، اولویت رسیدگی به پیشنهادها در جلسه علنی به ترتیب زیر خواهد بود:

- ۱_ پیشنهاد جایگزین لایحه دولت و یا طرح اصلی برای طرحها و لوایح.
- ۲_ پیشنهادهای حذف به ترتیب حذف کامل و حذف قسمت‌هایی از هر ماده.
- ۳_ پیشنهادهای چاپ شده کمیسیون‌های فرعی.
- ۴_ پیشنهادهای اصلاحی چاپ شده نمایندگان براساس تشخیص هیأت رئیسه.

ماده ۱۵۶_ اصلاحاتی که در ماده‌ای پیشنهاد می‌گردد قبل از خود ماده در باره آنها در مجلس رأی گرفته می‌شود. ماده ۱۵۷_ هنگام بحث نسبت به هر ماده، هرگاه پیشنهاد حذف تمام یا قسمتی از ماده یا رفع ابهام از آن بشود، پس از توضیح پیشنهاددهنده و اظهارات یک مخالف و یک موافق نسبت به پیشنهاد اخذ رأی به عمل خواهد آمد. در صورت تصویب پیشنهاد، نسبت به بقیه ماده بحث و اخذ رأی به عمل خواهد آمد.

مبحث سوم_ مراحل بررسی و تصویب طرحها و لوایح فوری اول_ کلیات موضوع طرحها و لوایح فوری ماده ۱۵۸_ طرحها و لوایح فوری عبارتند از یک فوریتی، دو فوریتی و سه فوریتی.

ماده ۱۵۹_ وقتی که فوریت طرح یا لایحه‌ای تقاضا می‌شود، پس از توضیح پیشنهادکننده یا یکی از پیشنهادکنندگان و اظهارات مخالف و موافق، نسبت به فوریت، رأی گرفته می‌شود. در صورتی که تقاضای فوریت ضمن طرح یا لایحه مطرح نشده باشد، پانزده نفر از نمایندگان نیز می‌توانند کتباً تقاضای فوریت آن طرح یا لایحه را بنمایند. تصویب فوریت طرحها و لوایح با توجه به درجه فوریت به ترتیب ذیل می‌باشد:

۱_ یک فوریت؛ با صحبت یک مخالف و یک موافق و با رأی اکثریت مطلق حاضران.

۲_ دو و سه فوریت؛ با صحبت دو مخالف و دو موافق و با رأی اکثریت دو سوم حاضران.

تبصره_ هیأت رئیسه موظف است طرحها و لوایح دارای فوریت را حداقل یکساعت قبل از طرح فوریت آنها در جلسه علنی تکریر و در اختیار نمایندگان قرار دهد.

ماده ۱۶۰_ اصل بر عادی بودن رسیدگی طرحها و لوایح است. بنابراین فوریت آنها باید مبین ضرورت و یا حالت استثنایی و مستند به دلائل ذیل باشد:

۱_ یک فوریت؛ نیاز فوری جامعه و اولویت طرح و یا لایحه مورد نظر نسبت به سایر موارد مطروحه.

۲_ دو فوریت؛ ضرورت جلوگیری از وقوع خسارت احتمالی و فوت فرصت.

۳_ سه فوریت؛ حالت کاملاً اضطراری و حیاتی و برای مقابله سریع با خسارت حتمی.

ماده ۱۶۱_ در طرحها و لوایحی که فوریت آنها تصویب شده باشد، ابتدا نسبت به اصل آن مذاکره می‌شود و پس از آن برای ورود به شور در ماده واحده یا مواد، رأی گرفته می‌شود و آنگاه راجع به هر یک از مواد جداگانه مذاکره و اخذ رأی به عمل می‌آید.

ماده ۱۶۲_ با تقاضای دولت یا پانزده نفر از نمایندگان و تصویب مجلس قبل از ورود به شور در ماده واحده یا مواد طرح و یا لایحه می‌توان از آن سلب فوریت بطور مطلق، و یا سلب یک فوریت از دو فوریت، و یا یک یا دو فوریت از طرحها و لوایح سه فوریتی نمود. تقاضای سلب فوریت برای هر طرح و یا لایحه فقط یک بار امکانپذیر است.

دوم_ طرحها و لوایح یک فوریتی ماده ۱۶۳_ طرحها و لوایح یک فوریتی، پس از تصویب فوریت، به کمیسیون‌های اصلی، فرعی ارجاع می‌شود تا خارج از نوبت مورد بررسی و تصویب قرار گیرد. گزارش کمیسیون درباره این طرحها و لوایح حداقل چهل و هشت ساعت قبل از موقع طرح در مجلس چاپ و بین نمایندگان توزیع می‌شود.

ماده ۱۶۴_ طرحها و لوایح یک فوریتی یک شوری است و پس از وصول گزارش کمیسیون، خارج از نوبت در دستور کار مجلس قرار می‌گیرد و یک نوبت درباره آن شور به عمل می‌آید، بدین ترتیب که ابتدا نسبت به اصل و سپس در باب ماده واحده یا هر یک از مواد مذاکره و اخذ رأی می‌شود. پیشنهاد دهندگان باید پیشنهادهای خود را در

مهلتی که توسط کمیسیون تعیین و اعلام می‌گردد به کمیسیون ارسال و برای دفاع از آن در کمیسیون حاضر شوند و در صورت عدم تصویب پیشنهاد آنان، می‌توانند در مجلس آن را مطرح نمایند.

سوم- طرحها و لوایح دوفوریتی ماده ۱۶۵- در مورد طرحها و لوایح دوفوریتی، پس از تصویب فوریت؛ ۱- حداکثر ظرف مدت شش ساعت چاپ و توزیع می‌شوند.

۲- حداکثر چهل و هشت ساعت پس از چاپ و توزیع در دستور کار جلسه مجلس قرار می‌گیرند.

۳- پیشنهادهای نمایندگان حداکثر بیست و چهار ساعت پس از چاپ و توزیع به هیأت رئیسه تسلیم می‌شود.

۴- پیشنهادهای نمایندگان چاپ و حداقل دو ساعت قبل از شروع مذاکرات در اختیار نمایندگان قرار می‌گیرد.

چهارم- طرحها و لوایح سه فوریتی ماده ۱۶۶- طرحها و لوایح سه‌فوریتی، پس از تصویب فوریت، بلافاصله در همان جلسه در دستور مجلس قرار می‌گیرد.

ماده ۱۶۷- در طرحها و لوایح سه فوریتی، پس از تصویب کلیات، در همان جلسه نسبت به ماده واحده یا هر یک از مواد مذاکره و رأی‌گیری می‌شود.

پیشنهاد نمایندگان قبل از ورود به ماده واحده یا هر یک از مواد پذیرفته می‌شود و نسبت به آنها پس از اظهارات یک مخالف و یک موافق و نماینده دولت‌اخذ رأی به عمل می‌آید.

مبحث چهارم- بررسی طرحها و لوایح طبق اصل هشتاد و پنجم (۸۵) ماده ۱۶۸- در مواردی که مجلس ضروری تشخیص دهد، طبق اصل هشتاد و پنجم (۸۵) قانون اساسی اختیار تصویب آزمایشی بعضی از قوانین را که جنبه دائمی دارند به کمیسیون‌های خود و تصویب دائمی اساسنامه سازمانها، شرکتها، مؤسسات دولتی یا وابسته به دولت را به کمیسیون‌های خود یا به دولت تفویض می‌کند.

تبصره ۱- دولت و یا نمایندگان باید قبل از انقضای مدت آزمایشی قانون مذکور جهت تعیین تکلیف دائمی آن، طرح یا لایحه لازم را تهیه و به مجلس ارائه نماید.

تبصره ۲- پس از انقضای زمان آزمایشی، اینگونه قوانین اعتبار قانونی نخواهند داشت.

ماده ۱۶۹- هرگاه دولت یا پانزده نفر از نمایندگان تقاضای ارجاع طرح یا لایحه‌ای را طبق اصل هشتاد و پنجم (۸۵) به کمیسیون یا کمیسیون‌های مجلس و یا دولت بنماید، این تقاضا در جلسه علنی اعلام و به ترتیب در دستور کار مجلس قرار می‌گیرد.

ماده ۱۷۰- هنگام طرح تقاضای مزبور در مجلس، نماینده دولت و یا نماینده منتخب تقاضاکنندگان، دلایل ضرورت ارجاع طرح و یا لایحه را حداکثر به مدت ده دقیقه بیان می‌نماید و سپس دو نفر مخالف و دو نفر موافق که قبلاً ثبت‌نام کرده‌اند و در صورت عدم ثبت نام، در مجلس نوبت گرفته‌اند، هر یک به مدت ده دقیقه صحبت کرده و آنگاه رأی‌گیری می‌شود.

ماده ۱۷۱- پس از موافقت مجلس، طرح یا لایحه به کمیسیون فرستاده می‌شود. ترتیب رسیدگی این قبیل طرحها و لوایح در کمیسیون همان ترتیب رسیدگی و تصویب طرحها و لوایح در مجلس خواهد بود، اما مناط در تصویب رأی حداقل دو سوم اعضاء کمیسیون می‌باشد.

ماده ۱۷۲- پس از تصویب قانون در کمیسیون‌ها، تعیین مدت اجرای آزمایشی آن در دستور کار مجلس قرار خواهد گرفت، به این ترتیب که قانون‌مصوب کمیسیون به همراه پیشنهاد مدت اجراء، چهل و هشت ساعت قبل از طرح در مجلس تکثیر و در اختیار نمایندگان قرار گیرد.

هنگام طرح تعیین مدت در جلسه علنی، در صورتی که پیشنهاد دیگری نباشد، نسبت به پیشنهاد کمیسیون رأی‌گیری می‌شود. در غیر این صورت، نسبت به پیشنهاد نمایندگان به ترتیب وصول در جلسه علنی پس از صحبت یک مخالف و یک موافق رأی‌گیری خواهد شد.

ماده ۱۷۳- در صورتی که مجلس تصویب دائمی اساسنامه سازمانها، شرکتهای، مؤسسات دولتی و یا وابسته به دولت را به دولت واگذار کند. ترتیب رسیدگی و تصویب اساسنامه‌های مذکور طبق آیین‌نامه داخلی هیأت وزیران خواهد بود. مبحث پنجم- تفسیر قوانین ماده ۱۷۴- رسیدگی به طرحها و لوایح مربوط به شرح و تفسیر قوانین عادی یک شوری است و می‌تواند بطور عادی یا بصورت فوریت مورد مذاکره قرار گیرد، در تفسیر قوانین بحث در کلیات و جزئیات از هم تفکیک نمی‌شود.

ماده ۱۷۵- در صورتی که تفسیر به صورت عادی و یک فوریتی باشد، پس از گزارش کمیسیون و توضیح مخبر، یک مخالف و یک موافق، هر یک به مدت ده دقیقه صحبت خواهند کرد. با پیشنهاد رئیس و یا ده نفر از نمایندگان و تصویب مجلس مدت صحبت و تعداد مخالف و موافق قابل تغییر است. در مورد تفسیر قوانین نماینده دولت هم می‌تواند صحبت کند.

ماده ۱۷۶- در صورتی که گزارش کمیسیون و همین‌طور پیشنهادها دیگر که به کمیسیون رسیده است، به تصویب مجلس نرسد، هر نماینده می‌تواند نظر خود را کتباً به هیأت رئیسه بدهد. پیشنهادها به ترتیب وصول مورد بحث قرار می‌گیرد و اگر پیشنهادی به تصویب نرسد موضوع برای بحث بیشتر به کمیسیون ارجاع می‌شود.

ماده ۱۷۷- در صورتی که تفسیر بصورت دوفوریتی و سه فوریتی باشد همانند دیگر طرحها و لوایح دوفوریتی و سه فوریتی مورد رسیدگی قرار می‌گیرد.

مبحث ششم- نکات مشترک مربوط به بررسی طرحها و لوایح ماده ۱۷۸- در مواردی که طرح یا لایحه قانونی مربوط به امور داخلی مجلس نباشد، از طریق هیأت رئیسه به وزیر یا مسؤول اجرائی مربوطه رسماً اطلاع داده می‌شود تا خود یا معاون او که رسماً به مجلس معرفی شده در جلسه علنی حاضر شود و در مذاکرات شرکت نماید. در صورت اطلاع و عدم حضور وزیر یا معاون بدون عذر موجه، از طرف رئیس مجلس مؤاخذه خواهد شد. بهر صورت، در همان جلسه، حتی با عدم حضور وزیر یا مسؤول اجرائی مربوطه، طرح یا لایحه مورد بررسی قرار خواهد گرفت و اتخاذ تصمیم خواهد شد.

ماده ۱۷۹- سوالات توضیحی نمایندگان، در شور اول یا دوم طرحها و لوایح که مربوط به موضوعات مورد بحث باشد، در مجلس کتباً به رئیس مجلس تقدیم می‌شود. رئیس این سوالات را به مخبر کمیسیون مربوط یا به نماینده دولت می‌دهد تا به هنگام توضیح و یا توجیه به آن پاسخ داده شود.

ماده ۱۸۰- در صورتی که حداقل بیست و پنج نفر از نمایندگان کتباً از مجلس تقاضا کنند که طرح یا لایحه قانونی واصل شده به مجلس برای حداکثر شش ماه مسکوت بماند، پس از توضیح یکی از پیشنهاد دهندگان به مدت پنج دقیقه و پاسخ آن از طرف یک مخالف به مدت حداکثر پنج دقیقه، رأی گرفته می‌شود. تقاضای مسکوت ماندن لایحه بدون موافقت وزیر یا معاون امور مجلس ذی‌ربط پذیرفته نخواهد شد.

تقاضای مسکوت ماندن در هر طرح و لایحه فقط برای یک مرتبه مجاز خواهد بود. هیأت رئیسه موظف است پس از گذشت مدت مسکوت ماندن، طرح یا لایحه را مجدداً در دستور کار مجلس قرار دهد.

تبصره - چنانچه تقاضای مسکوت ماندن برای انجام اصلاحات طرح یا لایحه باشد پس از تصویب مسکوت ماندن به کمیسیون ذی ربط جهت انجام اصلاحات ارجاع می‌گردد. نحوه رسیدگی به اصلاحات همچون رسیدگی در شور دوم طرحها و لوایح خواهد بود.

ماده ۱۸۱ - اخطار راجع به منافی بودن طرحها و لوایح و سایر موضوعات مورد بحث در مجلس با قانون اساسی یا آیین‌نامه داخلی مجلس مقدم بر اظهارات دیگر است و مذاکرات در موضوع اصلی را متوقف می‌کند. این اخطار باید با استناد به اصل مربوطه حداکثر ظرف پنج دقیقه به عمل آید. در صورتی که رئیس مجلس اخطار را وارد بداند بدون بحث از مجلس نظرخواهی می‌نماید چنانچه مجلس اخطار را وارد دانست رئیس نسبت به پذیرش اصلاحات پیشنهادی یا حذف مورد اشکال یا ارجاع آن به کمیسیون ذی ربط جهت بررسی مجدد اقدام خواهد کرد.

ماده ۱۸۲ - در صورتی که نمایندگان نسبت به اجرای آیین‌نامه داخلی مجلس تخلفی را که مربوط به همان جلسه باشد مشاهده نمایند، حق دارند بلافاصله مورد تخلف را با استناد به ماده مربوطه بدون خروج از موضوع حداکثر ظرف پنج دقیقه تذکر دهند و اگر مربوط به آن جلسه نباشد بعد از نطق قبل از دستور و قبل از شروع دستور جلسه و یا پایان جلسه، قبل از اعلام ختم آن حداکثر ظرف پنج دقیقه تذکر دهند چنانچه رئیس تذکر را وارد بداند موظف است به آن ترتیب اثر دهد.

ماده ۱۸۳ - پس از آنکه مجلس درباره طرح یا لایحه‌ای رأی نهائی داد، اسناد و اوراق و صورتجلسات مربوط به آن در اداره کل قوانین مجلس بایگانی می‌شود.

مبحث هفتم - ارجاع مصوبات مجلس به شورای نگهبان و مراحل رسیدگی آنها ماده ۱۸۴ - کلیه مصوبات مجلس رسماً به شورای نگهبان فرستاده می‌شود. در صورتی که شورا ظرف ده روز پس از وصول یا پس از انقضای ده روز تمدید مذکور در اصل نود و پنجم (۹۵) قانون اساسی، مخالفت خود را اعلام نکرد، طبق اصل نود و چهارم (۹۴) قانون اساسی، مصوبات از طرف مجلس جهت امضاء و ابلاغ به ریاست جمهوری ارسال می‌شود.

تبصره - روز وصول مصوبه و روز اعلام نظر شورای نگهبان به مجلس جزء مهلت‌های مقرر محسوب نمی‌گردد. ماده ۱۸۵ - مصوبات مجلس تا زمان اعلام نظر نهائی شورای نگهبان از دستور خارج نمی‌شود. شورای نگهبان، در صورت رد مصوبات مجلس، موظف است علت رد را صریحاً به مجلس گزارش نماید تا بلافاصله تکثیر و توزیع شود.

ماده ۱۸۶ - مصوبات عادی و یک فوریتی مجلس که از طرف شورای نگهبان رد شده به کمیسیون مربوطه ارسال می‌شود و با اعلام وقت قبلی با حضور نماینده شورای نگهبان، موارد اعتراض برای اصلاح مورد بحث قرار می‌گیرد. در صورت عدم حضور نماینده شورای نگهبان در موعد اعلام شده، کمیسیون با ملحوظ نمودن نظر شورای نگهبان کار خود را انجام می‌دهد.

نمایندگانی که پیشنهاد اصلاحی داده‌اند، در این مرحله می‌توانند در کمیسیون شرکت نمایند. نظر کمیسیون همراه پیشنهادها پذیرفته نشده نمایندگان در مجلس مطرح می‌شود و طبق معمول شور دوم مورد بحث و رأی قرار می‌گیرد.

چنانچه در مورد ماده‌ای، کمیسیون نیز همراه پیشنهادها دیگر پیشنهاد داده باشد، اول پیشنهاد کمیسیون به رأی گذاشته می‌شود و در صورت عدم تصویب، پیشنهادهای دیگر مطرح می‌شود.

در صورت عدم تصویب پیشنهاد کمیسیون و یا پیشنهادهای قبلی نمایندگان در مجلس، پیشنهادهای جدید پذیرفته می‌شود و درباره آنها بحث و رأی‌گیری به عمل می‌آید.

تبصره ۱- پس از ایراد شورای نگهبان، دولت حق پیشنهاد اصلاح لایحه را ندارد مگر در موارد ایراد شورای نگهبان. تبصره ۲- شورای نگهبان نمی‌تواند پس از گذشت مهلت‌های مقرر و رفع ایراد در نوبت اول، مجدداً مغایرت موارد دیگری را که مربوط به اصلاحیه نمی‌باشد بعد از گذشت مدت قانونی به مجلس اعلام نماید مگر در رابطه با انطباق با موازین شرعی.

تبصره ۳- اگر با اصلاح ماده مورد ایراد شورای نگهبان، ماده به کلی خاصیتش را از دست بدهد، می‌توان آن را حذف کرد.

ماده ۱۸۷- پس از بررسی گزارش کمیسیون که در آن نظر شورای نگهبان ملحوظ شده است و رأی‌گیری نسبت به آن، مصوبه مجدداً به شورای نگهبان ارسال می‌شود. اگر این مصوبه هنوز وافی به نظرات شورای نگهبان نباشد، مجدداً در مجلس مطرح می‌گردد، در صورتی که مجلس با در نظر گرفتن حفظ مصلحت نظام همچنان بر رأی خود باقی باشد رئیس مجلس مصوبه مذکور را به مجمع تشخیص مصلحت نظام ارسال می‌دارد. مجمع موظف است تنها در موارد اختلاف و دیگر موارد مربوط به آن اظهار نظر قطعی نموده و گزارش آن را جهت طی مراحل بعدی به رئیس مجلس اعلام نماید.

فصل دوم- نظارت مبحث اول- نحوه بررسی و رأی اعتماد به هیأت وزیران ماده ۱۸۸- رئیس جمهور، ظرف دو هفته پس از انجام مراسم تحلیف و یا بعد از استعفاء یا سقوط دولت، کتباً اسامی هیأت وزیران را به همراه شرح حال هر یک از وزیران و برنامه دولت تسلیم مجلس می‌نماید. رئیس مجلس مکلف است در اولین فرصت در جلسه علنی وصول معرفی‌نامه وزیران را اعلام و پس از قرائت دستور تکثیر آن را صادر نماید.

ماده ۱۸۹- یک هفته پس از معرفی دولت، برای بحث و بررسی خط مشی و اصول کلی برنامه دولت و اخذ رأی اعتماد برای هیأت وزیران جلسات مجلس به‌طور متوالی تشکیل می‌گردد. با پیشنهاد رئیس و تصویب مجلس، جلسات بصورت صبح و بعد از ظهر برگزار خواهد شد. مجلس در این جلسات نطق قبل از دستور نخواهد داشت. ماده ۱۹۰- قبل از تشکیل اولین جلسه بررسی برنامه‌های دولت و اخذ رأی اعتماد هیأت وزیران، نمایندگان مخالف و موافق برنامه، خط مشی و اصول کلی و ترکیب هیأت وزیران و نیز نمایندگان مخالف و موافق هر یک از وزیران به تفکیک برنامه و هر وزیر در برهه‌های جداگانه ثبت نام می‌نمایند.

هریک از نمایندگان حق دارند تمام یا قسمتی از وقت خود را در اختیار نماینده دیگر قرار دهد. در شروع بحث در مورد هیأت وزیران، رئیس جمهور برنامه دولت را تشریح و ضمن معرفی وزیران از ترکیب هیأت وزیران دفاع خواهد نمود. پس از آن مجلس، بررسی برنامه دولت و ترکیب هیأت وزیران را با اظهارات پنج نفر از نمایندگان مخالف و پنج نفر از نمایندگان موافق با حفظ ترتیب یک‌کنفر مخالف و یک‌کنفر موافق و هر کدام برای مدت پانزده دقیقه انجام خواهد داد.

رئیس جمهور یا کسانی که او تعیین خواهد نمود به سوالات و اظهارات مخالفان پاسخ می‌دهند. مجموع مدت نطق اولیه رئیس جمهور و دفاعیات اخیردو و نیم ساعت خواهد بود. در پی اظهارات و دفاعیات رئیس جمهور، مجلس شور در مورد برنامه‌ها و صلاحیت هر یک از وزیران را به صورت جداگانه آغاز خواهد نمود. در مورد هر وزیر دو نفر از نمایندگان مخالف و دو نفر از نمایندگان موافق با حفظ ترتیب یک‌کنفر مخالف و موافق هر کدام برای مدت پانزده

دقیقه فرصت خواهند داشت. پس از آن وزیر و در صورت صلاحدید رئیس جمهور به مدت سی دقیقه برای دفاع از برنامه و صلاحیت وزیرمطروح وقت خواهند داشت. بحث و بررسی برای تک تک وزیران به ترتیب حروف الفبای وزارتخانه به همین شیوه انجام می‌گیرد، رئیس جمهورمی‌تواند با استفاده از وقت وزیران در پایان و به‌طور یکجا از آنان دفاع نماید. پس از آن برای هر یک از وزیران جداگانه رأی‌گیری به عمل می‌آید و شمارش و اعلام نتیجه آرا پس از رأی‌گیری برای همه وزراء صورت خواهد گرفت. سوالات کتبی نمایندگان در طول مدتی که برنامه دولت مطرح است از طریق رئیس مجلس به رئیس جمهور یا وزیر مربوط داده خواهد شد.

تبصره ۱- در موارد معرفی یک یا چند وزیر (کمتر از نصف مجموع وزراء) پس از نطق اولیه رئیس جمهور به مدت یکساعت بدون بحث در کلیات برنامه‌ها و ترکیب هیأت‌وزیران تنها در مورد برنامه‌ها و صلاحیت وزیران پیشنهادی به ترتیب فوق‌الذکر اقدام خواهد شد.

تبصره ۲- چنانچه مجلس به یک یا چند وزیر رأی اعتماد نداد، رئیس جمهور موظف است با رعایت اصل یکصد و سی و پنجم (۱۳۵) قانون اساسی حداکثر قبل از سه ماه فرد یا افراد دیگری را برای اخذ رأی به مجلس معرفی نماید. ماده ۱۹۱- در مورد اصول هشتاد و هفتم (۸۷) و یکصد و سی و ششم (۱۳۶) قانون اساسی، کیفیت رأی اعتماد به وزیر یا هیأت وزیران و همه مسائل مربوط به آن طبق این آیین‌نامه خواهد بود.

تشخیص مسائل مهم و مورد اختلاف مذکور در اصل هشتاد و هفتم (۸۷) که دولت می‌تواند در زمینه آنها از مجلس رأی اعتماد بگیرد، با هیأت وزیران است.

مبحث دوم- نحوه بررسی اصول هشتاد و هشتم (۸۸) و هفتاد و ششم (۷۶) قانون اساسی اول- تذکر و سؤال:

الف- تذکر:

ماده ۱۹۲- در کلیه مواردی که نماینده یا نمایندگان مطابق اصل هشتاد و هشتم (۸۸) قانون اساسی، از رئیس جمهور یا وزیر در باره یکی از وظایف آنان حق سؤال دارند، می‌توانند در خصوص موضوع موردنظر به رئیس جمهور و وزیر مسؤول کتباً تذکر دهند.

رئیس مجلس تذکر را به رئیس جمهور یا وزیر مربوط ابلاغ و خلاصه آنرا در اولین جلسه علنی آتی مجلس عنوان می‌نماید.

ب- سؤال:

ماده ۱۹۳- هر یک از نمایندگان می‌توانند راجع به مسائل داخلی و خارجی کشور از وزیر مسؤول درباره وظایف او سؤال نمایند. سؤال باید کتبی، صریح و مختصر بوده و به رئیس مجلس داده شود. رئیس مجلس، موضوع را در اسرع وقت به کمیسیون تخصصی ارجاع می‌نماید. کمیسیون موظف است حداکثر ظرف یک هفته جلسه‌ای با حضور وزیر و سؤال‌کننده تشکیل دهد. چنانچه وزیر در کمیسیون حاضر نشود و یا در صورت حضور، سؤال‌کننده قانع نگردد، کمیسیون به هیأت رئیسه اطلاع می‌دهد تا در اولین جلسه علنی سؤال نماینده قرائت و فوراً برای وزیر مربوطه ارسال گردد و ظرف چهل و هشت ساعت تکثیر و در اختیار نمایندگان قرار گیرد.

در صورتی که سؤال به امضاء چند نفر باشد نماینده منتخب سؤال‌کنندگان صحبت خواهد کرد.

ماده ۱۹۴- برطبق اصل هشتاد و هشتم (۸۸) قانون اساسی، وزیر مورد سؤال مکلف است حداکثر ظرف ده روز از تاریخ ابلاغ سؤال، در مجلس حضور یافته و پاسخ دهد، والا از طرف رئیس مجلس بازخواست می‌شود، مگر آنکه وزیر رسماً و با عذر موجه تقاضای تأخیر حداکثر برای مدت یکماه‌نموده باشد که قبول این تقاضا منوط به رأی

مثبت مجلس خواهد بود. پس از حضور، وزیر مورد سؤال و نماینده‌ای که سؤال نموده و یا نماینده منتخب سؤال کنندگان به ترتیب مقرر در این آیین‌نامه صحبت می‌نمایند.

ماده ۱۹۵- در صورتی که سؤال کننده با پاسخ وزیر قانع نشود رئیس مجلس به تقاضای سؤال کننده موضوع را به کمیسیون تخصصی مربوط ارجاع می‌نماید. این کمیسیون مکلف است از تاریخ ارجاع سؤال، بدون فوت وقت، ظرف پانزده روز برای روشن شدن مطلب به هر طریق که صلاح بداند، اعم از خواستن سوابق امر و یا اخذ پاسخ کتبی یا شفاهی از شخص وزیر و هرگونه تحقیقات دیگری که لازم بداند، به موضوع رسیدگی نموده گزارش خود را تنظیم و به مجلس تقدیم دارد. این گزارش در دستور هفته بعد قرار خواهد گرفت و بدون بحث در مجلس قرائت خواهد شد.

در صورتی که سؤال کننده کتباً نسبت به سؤال خود اعلام انصراف کند، این اعلام انصراف به وسیله رئیس یا منشی در جلسه علنی قرائت می‌شود.

ماده ۱۹۶- براساس اصل هشتاد و هشتم (۸۸) قانون اساسی، در صورتی که حداقل یک چهارم کل نمایندگان بخواهند درباره یکی از وظایف رئیس جمهور سؤال کنند، باید سؤال خود را به‌طور صریح و روشن و مختصر همگی امضاء و به رئیس مجلس تسلیم نمایند. رئیس مجلس موضوع را در اسرع وقت به کمیسیون تخصصی ارجاع می‌نماید. کمیسیون موظف است حداکثر ظرف یک هفته با حضور نماینده معرفی شده رئیس جمهور و نماینده منتخب سؤال کنندگان تشکیل جلسه دهد. در این جلسه، نماینده رئیس جمهور پاسخ مقتضی را از طرف رئیس جمهور ارائه خواهد نمود تا به نمایندگان سؤال کننده گزارش شود.

پس از یک هفته چنانچه هنوز حداقل یک چهارم کل نمایندگان مجلس (که سؤال را امضاء نموده‌اند) از سؤال خود منصرف نشده باشند رئیس مجلس موظف است در اولین جلسه سؤال آنان را قرائت و فوراً برای رئیس جمهور ارسال کند. این سؤال ظرف چهل و هشت ساعت تکثیر و در دسترس نمایندگان قرار می‌گیرد.

ماده ۱۹۷- رئیس جمهور موظف است ظرف مدت یک ماه از تاریخ دریافت سؤال در جلسه علنی مجلس حضور یابد و به سؤال مطروحه نمایندگان پاسخ گوید مگر با عذر موجه با تشخیص مجلس شورای اسلامی. مدت طرح سؤال از طرف نماینده منتخب سؤال کنندگان حداکثر پانزده دقیقه و مدت پاسخ رئیس جمهور حداکثر یک ساعت خواهد بود.

دوم- تحقیق و تفحص:

ماده ۱۹۸- در اجرای اصل هفتاد و ششم (۷۶) قانون اساسی به استثنای دستگاههایی که زیر نظر مستقیم مقام معظم رهبری هستند و مجلس خبرگان رهبری و شورای نگهبان، هرگاه نماینده‌ای تحقیق و تفحص در هر یک از امور کشور را لازم بداند، درخواست خود را کتباً از طریق هیأت رئیسه مجلس به کمیسیونی که امر مزبور در تخصص آن است تقدیم می‌نماید و کمیسیون اطلاعاتی را که در آن زمینه دارد در اختیار وی قرار می‌دهد. در صورتی که نماینده مزبور اطلاعات موجود در کمیسیون را کافی تشخیص ندهد، کمیسیون از نماینده مزبور در اولین فرصت دعوت به عمل می‌آورد و دلایل ضرورت تحقیق و تفحص در زمینه مورد نظر را استماع می‌نماید و پس از بررسی، نظر خود را مبنی بر تصویب یا رد درخواست نماینده به مجلس گزارش می‌دهد. این گزارش خارج از نوبت در دستور مجلس قرار می‌گیرد. در صورتی که گزارش کمیسیون به مجلس مبنی بر تصویب درخواست تحقیق و تفحص باشد، پس از استماع آن، بدون بحث رأی‌گیری به عمل می‌آید و در صورتی که مبنی بر رد آن باشد، نماینده درخواست کننده

می‌تواند حداکثر به مدت ده دقیقه از درخواست خود دفاع نماید. در صورت تصویب مجلس، انجام تحقیق و تفحص به همان کمیسیون محول می‌گردد. کمیسیون، ضمن دعوت از نماینده درخواست کننده تفحص، تحقیق و تفحص لازم را به عمل آورده و نتیجه آن را که طی گزارشی در جلسه مشترک هیأت تحقیق و تفحص و کمیسیون به تصویب می‌رسد به مجلس تقدیم می‌نماید.

تبصره ۱- سازمان یا نهاد مورد تحقیق و تفحص موظف است کلیه مدارک و اطلاعات مورد نیاز کمیسیون را برای بررسی در اختیار قرار دهد.

تبصره ۲- عضویت اعضای دیگر کمیسیون‌ها در هیأت تحقیق و تفحص با تشخیص کمیسیون ذی‌ربط بلامانع است. ماده ۱۹۹- مهلت انجام تحقیق و تفحص به مدت شش ماه می‌باشد و در صورت ضرورت، با درخواست هیأت تحقیق و تفحص و تصویب هیأت رئیسه مجلس حداکثر تا شش ماه دیگر قابل تمدید است.

ماده ۲۰۰- در صورت احراز تخلف و ضرورت تعقیب توسط هیأت تحقیق و تفحص، متخلف توسط هیأت رئیسه مجلس به محاکم قضائی معرفی می‌شود. دستگاه قضائی صالحه موظف است طبق مقررات خارج از نوبت تقاضای کمیسیون را مورد رسیدگی قرار داده و نتیجه آن را به کمیسیون اعلام نماید.

ماده ۲۰۱- مسؤولان دستگاه مورد تحقیق و تفحص و کلیه دستگاههای اجرائی، قضائی و نهادهای انقلاب اسلامی موظف به فراهم نمودن امکانات و تسهیلات مورد نیاز هیأت و در اختیار گذاردن اطلاعات و مدارک درخواستی هیأت می‌باشند و در صورت عدم همکاری، مسؤولان دستگاه ذی‌ربط متخلف و مجرم محسوب می‌گردند و با شکایت هیأت تحقیق و تفحص، مورد تعقیب قضائی قرار خواهند گرفت.

مبحث سوم- نحوه بررسی موارد خاص و مهم اول- نحوه تصویب معاهدات و قراردادهای بین‌المللی ماده ۲۰۲- در تقدیم لوایح قانونی که در آنها، دولت تقاضای تصویب عهدنامه، مقاله‌نامه، قرارداد و یا موافقتنامه بین‌المللی و یا الحاق به پیمانهای بین‌المللی را دارد، متن کامل آنها باید جهت بررسی ضمیمه لوایح تقدیمی مذکور باشد.

ماده ۲۰۳- موارد مذکور در ماده (۲۰۲) پس از اعلام وصول در مجلس، بلافاصله چاپ و بین نمایندگان توزیع می‌شود و به کمیسیون مربوطه ارجاع می‌گردد.

ماده ۲۰۴- در صورتی که دولت برای موارد مذکور در ماده (۲۰۲) قید مهم قائل شده باشد و یا کمیسیون مربوط تا یک هفته پس از وصول و یا پانزده نفر نمایندگان، چنین قیدی را پیشنهاد کنند، رسیدگی به این قید بلافاصله در دستور کار مجلس قرار می‌گیرد تا پس از پیشنهاد و اظهارات یک‌مخالف و یک موافق (هر یک پنج دقیقه) به رأی گذاشته شود.

ماده ۲۰۵- در صورتی که قید اهمیت به تصویب مجلس نرسد یا در این باره از ناحیه دولت یا کمیسیون مربوط یا پانزده نفر از نمایندگان تقاضایی به عمل نیاید عهدنامه، مقاله‌نامه، قرارداد و یا موافقتنامه، عادی تلقی شده و مجلس به صورت یک شوری آن را مورد رسیدگی قرار خواهد داد، بدین ترتیب که پس از صحبت دو مخالف و دو موافق در کلیات و جزئیات (هر کدام حداکثر به مدت پانزده دقیقه) و صحبت مخبر کمیسیون و نماینده دولت به رأی گذاشته می‌شود.

ماده ۲۰۶- در صورتی که مجلس قید اهمیت را تصویب کند، رسیدگی به آن همانند لوایح معمولی دیگر دو شوری و به ترتیب زیر خواهد بود:

۱- در شور اول در باره کلیات، با در نظر گرفتن مواد مربوطه، بحث و اعتراضات وارده به بعضی از شرایط و مواد قرارداد به عنوان پیشنهاد کتبی به کمیسیون ارجاع خواهد شد. این پیشنهادها باید بیست و چهار ساعت قبل از طرح در کمیسیون، چاپ و بین نمایندگان توزیع شود.

۲- در شور دوم، کمیسیون، موارد اعتراض و پیشنهادهای نمایندگان و همچنین نظر خود را در باره این موارد، همراه با تصویب و یا رد مواد، بدون وارد کردن تغییرات، در مجلس مطرح می‌کند، آنگاه در باره موارد اعتراض نمایندگان، که بطور کتبی و در مهلت مقرر به کمیسیون داده شده باشد، به ترتیب، نماینده اعتراض کننده، یک مخالف و یک موافق، هر کدام به مدت پنج دقیقه، صحبت می‌کنند و سپس درباره وارد بودن یا نبودن اعتراض رأی‌گیری به عمل می‌آید. پس از پایان یافتن رأی‌گیری نسبت به اعتراضات، در صورتی که مجلس آنها را وارد بداند، دولت موظف می‌شود در مسائل مورد اعتراض با طرف متعاقد مجدداً وارد مذاکره و گفتگو شود. در این صورت، لایحه تا پایان مذاکرات مجدد در دستور مجلس باقی خواهد بود. در صورت قبول اعتراضات و پیشنهادها متن اصلاحی تصویب شده تلقی خواهد شد و در غیر این صورت، آخرین پیشنهاد دولت در مورد اصل قرارداد با صحبت یک مخالف و یک موافق، هریک به مدت پنج دقیقه، در مجلس به رأی گذاشته خواهد شد.

دوم- اصلاح جزئی در خطوط مرزها ماده ۲۰۷- در لایحه تقدیمی مربوط به اصلاح جزئی در خطوط مرزی، متن کامل عهدنامه بین‌المللی آن، که بر اساس اصل هفتاد و هشتم (۷۸) قانون اساسی تنظیم شده باشد، جهت بررسی باید ضمیمه گردد. متن این عهدنامه پس از اعلام وصول، بلافاصله چاپ و بین نمایندگان توزیع و همزمان به کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی ارجاع می‌شود.

ماده ۲۰۸- کمیسیون مذکور در ماده قبل، پس از کسب نظر مشورتی کمیسیون قضائی و حقوقی و با دعوت از نماینده شورای عالی امنیت ملی و نمایندگان پیشنهاددهنده، به بررسی همه‌جانبه موضوع می‌پردازد و ظرف یک‌ماه گزارش تفصیلی خود را مبنی بر قبول یا رد عهدنامه به ضمیمه پیشنهادهای اساسی به هیأت رئیسه ارسال می‌دارد.

ماده ۲۰۹- لوایح مربوط به عهدنامه‌های اصلاح جزئی در خطوط مرزی همانند سایر عهدنامه‌های بین‌المللی مهم دو شوری خواهد بود و به همان ترتیب نیز مورد بررسی قرار خواهد گرفت. این نوع عهدنامه‌ها، در صورتی که صرفاً برای اصلاحات جزئی، با در نظر گرفتن مصالح کشور و رعایت اصل هفتاد و هشتم (۷۸) قانون اساسی دو طرفه باشد و به استقلال و تمامیت ارضی کشور لطمه نزند، با تصویب چهارپنجم مجموع نمایندگان مجلس معتبر خواهد بود.

سوم- محدودیتهای ضروری ماده ۲۱۰- بر اساس اصل هفتاد و نهم (۷۹) قانون اساسی، در حالت جنگ و شرایط اضطراری نظیر آن که دولت حق دارد با تصویب مجلس شورای اسلامی محدودیتهای ضروری برقرار نماید، قبل از اعمال محدودیت، متن کامل و دقیق محدودیتهای ضروری با دلایل توجیهی لازم، همراه با لایحه قانونی جهت بررسی تقدیم مجلس می‌شود.

تبصره- چنانچه دولت بدون کسب مجوز مبادرت به اعمال محدودیت نماید، رئیس مجلس موظف است تقدیم لایحه محدودیت را از رئیس‌جمهور مطالبه کند. در این خصوص، حق سؤال یا استیضاح رئیس‌جمهور و وزیران برای نمایندگان محفوظ خواهد بود.

ماده ۲۱۱- رسیدگی به لایحه محدودیتهای ضروری یک شوری است و در صورت تصویب مجلس، مدت اعمال آن به‌رحال نمی‌تواند بیش از سی روز باشد. در صورتی که پس از انقضاء این مدت ضرورت همچنان باقی باشد دولت موظف است مجدداً از مجلس کسب مجوز کند.

چهارم_ سایر موارد ماده ۲۱۲_ براساس اصول هشتادم (۸۰)، هشتاد و دوم (۸۲)، هشتاد و سوم (۸۳) و یکصد و سی و نهم (۱۳۹) قانون اساسی، اقدامات دولت در موارد ذیل قبلاً باید به تصویب مجلس برسد:

۱_ گرفتن و دادن وام یا کمک‌های بلاعوض داخلی و خارجی.

۲_ استخدام کارشناسان خارجی در موارد ضروری.

۳_ فروش بناها و اموال دولتی و نفایس ملی به استثنای نفایس ملی منحصر به فرد که در هر صورت قابل فروش نخواهد بود.

۴_ صلح دعاوی راجع به اموال عمومی و دولتی یا ارجاع آن به داوری که طرف دعوا خارجی باشد و همچنین در موارد مهم داخلی.

در تمام موارد مذکور، دولت موظف است متن تفصیلی آنها را همراه با لایحه قانونی تقدیم مجلس نماید تا به صورت یک شوری مورد رسیدگی قرارگیرد، بدین ترتیب که پس از گزارش کمیسیون مربوط و صحبت دو مخالف و دو موافق در کلیات و جزئیات (هرکدام به مدت پانزده دقیقه) برای تصویب به رأی گذاشته می‌شود.

مبحث چهارم_ نحوه بررسی برنامه و بودجه سالیانه کل کشور و نظارت بر اجرای بودجه ماده ۲۱۳_ به منظور تنظیم اصول و مفاد برنامه‌های توسعه و لوایح بودجه کل کشور و ایجاد هماهنگی بین کمیسیون‌های تخصصی مجلس شورای اسلامی، پس از تقدیم لایحه مربوط توسط دولت به مجلس، کمیسیون تلفیق مرکب از اعضای ذیل تشکیل می‌گردد:

۱_ کلیه اعضای کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات.

۲_ یک نفر از هر یک از کمیسیون‌های دیگر (غیر از کمیسیون‌های تحقیق و تدوین آیین‌نامه داخلی مجلس).

اعضای مذکور در بند (۲) توسط کمیسیون‌های مربوطه انتخاب و به هیأت رئیسه مجلس معرفی می‌شوند.

مأموریت این کمیسیون تا تصویب نهائی قانون برنامه توسعه و یا لایحه بودجه سالانه کل کشور ادامه می‌یابد.

اول_ تصویب برنامه توسعه ماده ۲۱۴_ کلیات برنامه و کلیه تبصره‌هایی که مربوط به اهداف کلان و خط مشی‌های اساسی است در شور اول و بقیه در شور دوم بررسی و تصویب خواهد شد.

تبصره_ مصوبات شور اول غیر قابل تجدیدنظر می‌باشد.

ماده ۲۱۵_ کمیسیون‌های تخصصی موظفند حداکثر ظرف مدت دو هفته نسبت به مواد و تبصره‌های مربوط به خود، بررسی‌های لازم را به عمل آورند و در پایان مهلت مقرر گزارش کار مربوط به شور اول خود را به کمیسیون تلفیق ارسال دارند.

ماده ۲۱۶_ کمیسیون تلفیق موظف است حداکثر ظرف مدت سه هفته پس از جمع‌آوری گزارش کمیسیون‌های تخصصی و اصلاح و تلفیق آنها، گزارش جامع خود را به جلسه علنی ارائه نماید.

ماده ۲۱۷_ پس از شور اول، کمیسیون تلفیق موظف است نحوه توزیع منابع را تعیین و ظرف مدت ده روز همراه با سیاست‌های مصوب شور اول به کمیسیون‌های تخصصی اعلام نماید.

ماده ۲۱۸_ در شور دوم، کمیسیون‌های تخصصی موظفند در چهارچوب ابلاغیه کمیسیون تلفیق تبصره‌ها و پیوستها را بررسی و گزارش خود را حداکثر ظرف مدت دو هفته به کمیسیون تلفیق اعلام کنند.

ماده ۲۱۹_ کمیسیون تلفیق پس از وصول کلیه گزارش‌های شور دوم کمیسیون‌های تخصصی، موظف است حداکثر ظرف سه هفته آنها را اصلاح و تلفیق و گزارش نهائی را جهت بررسی و تصویب در شور دوم به مجلس ارائه نماید.

ماده ۲۲۰_ نمایندگان در شور اول و دوم می‌توانند پیشنهادهای خود را در مهلت‌های اعلام شده توسط کمیسیون‌های تخصصی به آنها ارائه نموده و در وقت مقرر جهت توضیح در کمیسیون حاضر شوند.

ماده ۲۲۱_ در شور اول و دوم ابتدا پیشنهادهای مربوط به کمیسیون‌های تخصصی و سپس پیشنهادهای نمایندگان در مورد ماده واحده و تبصره‌ها قابل طرح می‌باشد.

ماده ۲۲۲_ نحوه رسیدگی به کلیات و پیشنهادهای شور اول و دوم، و هر موضوعی که در این بخش از آیین‌نامه نیامده برطبق معمول مقررات این آیین‌نامه خواهد بود.

ماده ۲۲۳_ اصلاح برنامه مصوب تنها در قالب طرحها و لوایح خاص خود قابل پذیرش است و نمی‌توان در ضمن لوایح بودجه و دیگر طرحها و لوایح قانونی آن را اصلاح و یا تغییر داد.

دوم_ تصویب بودجه سالیانه کل کشور ماده ۲۲۴_ لایحه بودجه سالیانه کل کشور یک شوری خواهد بود و ترتیب رسیدگی بشرح ذیل می‌باشد:

۱_ نمایندگان مجلس از زمان تقدیم لایحه بودجه سالیانه کل کشور و پیوست‌ها توسط دولت و توزیع آن تا مدت ده روز می‌توانند پیشنهادهای خود را به کمیسیون‌های تخصصی مجلس تقدیم نمایند.

۲_ کمیسیون‌های تخصصی موظفند حداکثر تا ده روز پس از پایان مهلت اخذ پیشنهادهای نمایندگان، گزارش خود را به کمیسیون اصلی تقدیم نمایند.

۳_ کمیسیون اصلی موظف است حداکثر ظرف مدت پانزده روز، ضمن رسیدگی به گزارش کمیسیون‌های تخصصی گزارش نهایی خود را تنظیم و به مجلس شورای اسلامی تقدیم نماید.

۴_ در جلسه علنی، پس از رسیدگی به کلیات بودجه و تصویب آن، به پیشنهادهای مربوط به درآمدها و سایر منابع تامین اعتبار بودجه عمومی دولت رسیدگی و سقف آن به تصویب خواهد رسید. پس از آن پیشنهادهای مربوط به تبصره‌ها و ردیفها رسیدگی می‌گردد.

تبصره ۱_ در جلسه علنی، تنها پیشنهادهایی که توسط نمایندگان و کمیسیون‌ها در زمان مقرر دریافت و به چاپ رسیده، مشروط به عدم مغایرت باقانون برنامه، قابل طرح می‌باشد.

تبصره ۲_ نحوه رسیدگی به چنددوازدهم، متمم و اصلاحیه‌های بودجه و سایر مواردی که در این ماده پیش‌بینی نشده طبق مقررات معمول در این آیین‌نامه خواهد بود.

ماده ۲۲۵_ هنگام طرح لایحه بودجه در مجلس، جلسات باید بلاانقطاع در کلیه ایام هفته غیراز جمعه و تعطیلات رسمی، حداقل روزی چهارساعت منعقد گردد و تا موقعی که شور و مذاکره پایان نیافته و رأی مجلس اخذ نشده است از دستور خارج نمی‌شود و هیچ لایحه یا طرح دیگری نمی‌تواند مطرح باشد مگر لایحه یک یا چنددوازدهم بودجه در صورت ضرورت.

تبصره_ اگر مطالب فوری و فوری اعم از طرحها و لوایح دوفوریتی و غیره پیش آید که به تشخیص مجلس تأخیر آن موجب زیان جبران‌ناپذیری باشد، در این صورت برای طرح و تصویب آن زمان مشخصی معین می‌شود.

نحوه رسیدگی دیوان محاسبات به اجرای بودجه سالیانه کل کشور ماده ۲۲۶_ براساس اصول پنجاه و چهارم (۵۴) و پنجاه و پنجم (۵۵) قانون اساسی، نظارت مجلس شورای اسلامی بر اجرای بودجه سالیانه کل کشور برعهده دیوان محاسبات کشور است که زیر نظر مجلس شورای اسلامی می‌باشد. سازمان و اداره امور آن به موجب قانون خاص می‌باشد.

مبحث پنجم- استيضاح اول- استيضاح وزیران

ماده ۲۲۷- نمایندگان مجلس می‌توانند، با در نظر گرفتن اصل هشتماد و نهم (۸۹) قانون اساسی، وزیر یا هیأت وزیران را استيضاح کنند. استيضاح وقتی قابل طرح در مجلس است که به امضای حداقل ده نفر از نمایندگان برسد.

ماده ۲۲۸- تقاضای استيضاح نمایندگان از وزیر یا وزیران باید کتباً در جلسه علنی به رئیس مجلس داده شود و در آن، موضوع استيضاح صریحاً و با ذکر مورد یا موارد معین شود. تقاضای مزبور در آن جلسه یا جلسه بعد قرائت می‌شود. این تقاضا بدون مباحثه و فوراً برای وزیر یا هیأت وزیران فرستاده می‌شود.

همچنین متن استيضاح چاپ و در اختیار نمایندگان قرار می‌گیرد.

ماده ۲۲۹- چنانچه استيضاح نمایندگان مرتبط به حوزه فعالیت نهادهای انقلابی باشد که از بودجه دولت استفاده می‌نمایند و قانوناً وابسته به قوه مجریه می‌باشند، آن استيضاح خطاب به رئیس جمهور یا وزیری که نهاد مورد بحث در حوزه مسؤولیت او قرار گرفته است، خواهد بود.

ماده ۲۳۰- وزیر یا هیأت وزیران موظفند ظرف ده روز پس از طرح استيضاح، در مجلس حاضر شوند و توضیحات لازم را بدهند، تعیین وقت استيضاح در مهلت مقرر با پیشنهاد وزیر یا هیأت وزیران و تصویب هیأت رئیسه مجلس در دستور هفتگی قرار می‌گیرد. حضور وزیر یا هیأت وزیران در این وقت مقرر الزامی است.

ماده ۲۳۱- در جلسه استيضاح، پس از بیانات استيضاح کنندگان، رئیس جمهور می‌تواند به دفاع از وزیر یا وزیران مورد استيضاح بپردازد، همچنین وزیر یا وزیران مورد استيضاح نیز می‌توانند به دفاع از خود بپردازند. حداکثر وقت دفاع از استيضاح برای رئیس جمهور یا چند وزیر پنج ساعت و برای یک وزیر سه ساعت خواهد بود.

تبصره ۱- وزیر یا وزیران مورد استيضاح می‌توانند حداکثر یک ساعت از وقت دفاع خود را در اختیار یک یا دو نفر از نمایندگان موافق قرار دهند.

تبصره ۲- بیانات استيضاح کنندگان و پاسخ آنها در یک یا چند جلسه باید به طور متوالی صورت گیرد.

تبصره ۳- استيضاح کنندگان مجاز نخواهند بود در ضمن ارائه دلایل و توضیحات خود، موضوعات دیگری را که به مورد استيضاح مربوط نیست مورد بحث قرار دهند.

ماده ۲۳۲- پس از پاسخ وزیر یا وزیران مورد استيضاح و یا پاسخ رئیس جمهور از طرف هیأت وزیران مورد استيضاح، حداکثر دو نفر از نمایندگان استيضاح کننده حق دارند توضیحات تکمیلی بدهند، به شرطی که صحبت هر کدام از ربع ساعت تجاوز نماید. رئیس جمهور می‌تواند حداکثر یک ساعت به دفاع از هیأت وزیران بپردازد و وزیر مورد استيضاح هم می‌تواند حداکثر نیم ساعت مجدداً از خود دفاع کند.

ماده ۲۳۳- پس از انجام استيضاح، رئیس عدم اعتماد وزیر یا وزیران را به رأی می‌گذارد.

ماده ۲۳۴- در صورتی که وزیر یا هیأت وزیران مورد استيضاح در مجلس حاضر نشوند، استيضاح کنندگان مطالب خود را بیان می‌کنند و رئیس اعلام اخذ رأی عدم اعتماد می‌کند.

ماده ۲۳۵- هنگامی که استيضاح در دستور مجلس است به هیچ وجه نمی‌توان دستور را تغییر داد مگر در موارد طرح‌ها و لوایح سه فوریتی.

دوم- استيضاح و عدم کفایت رئیس جمهور

ماده ۲۳۶_ براساس اصل هشتاد و نهم (۸۹) قانون اساسی نمایندگان مجلس می‌توانند رئیس جمهور را در مقام اجرای وظایف مدیریت قوه مجریه و اداره امور اجرائی کشور مورد استیضاح قرار دهند. این استیضاح وقتی قابل طرح است که حداقل به امضای یک سوم نمایندگان برسد.

ماده ۲۳۷_ تقاضای استیضاح رئیس جمهور که باید با ذکر موارد صریح و روشن و مستدل باشد، به رئیس مجلس داده می‌شود. این تقاضا باید در اولین جلسه قرائت شود و ضمن چاپ و توزیع بین نمایندگان برای رئیس جمهور ارسال گردد. در این صورت، رئیس جمهور باید ظرف یکماه در مجلس حاضر شود و درخصوص مسائل مطرح شده توضیحات کافی بدهد.

ماده ۲۳۸_ حداکثر وقت برای مذاکره موافقین و مخالفین پنج ساعت است که به تساوی و متناوباً انجام می‌شود. مدت صحبت برای هر یک از موافقین و مخالفین حداکثر نیم‌ساعت خواهد بود که با رأی مجلس تا یک ساعت قابل تمدید می‌باشد.

ماده ۲۳۹_ وقت برای توضیحات و پاسخ‌های رئیس جمهور جمعاً پنج ساعت می‌باشد. رئیس جمهور می‌تواند قسمتی از وقت خود را به نمایندگان موافق واگذار کند. این وقت اضافه بر فرصتی است که به موجب ماده قبل به آنان تعلق می‌گیرد.

ماده ۲۴۰_ در صورتی که پس از بیانات نمایندگان موافق و مخالف و پاسخ رئیس جمهوری اکثریت دو سوم کل نمایندگان، به عدم کفایت رئیس‌جمهور رأی دادند، مراتب جهت اجرای بند ده (۱۰) اصل یکصد و دهم (۱۱۰) قانون اساسی به اطلاع مقام رهبری می‌رسد. این رأی‌گیری مخفی و باورقه خواهد بود.

ماده ۲۴۱_ زمان اجرای این آیین‌نامه از هفتم خرداد ماه ۱۳۷۸ همزمان با انتخابات هیأت رئیسه مجلس و هیأت رئیسه کمیسیون‌ها خواهد بود.

ماده ۲۴۲_ کلیه قوانین و مقررات دیگر درخصوص آیین‌نامه داخلی مجلس لغو می‌گردد. قانون فوق مشتمل بر دویست و چهل و دو ماده و شصت و پنج تبصره در جلسه علنی روز یکشنبه مورخ هجدهم مهر ماه یکهزار و سیصد و هفتاد و هشت مجلس شورای اسلامی تصویب و مواد (۱۹۲) و (۱۹۸) آن در تاریخ ۱۳۷۹، ۱، ۲۰ با اصلاحاتی به تصویب نهائی مجمع تشخیص مصلحت‌نظام رسیده است.

علی‌اکبر ناطق نوری_ رئیس مجلس شورای اسلامی